

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

Denisa Lukačková

KATOLÍCI A PŘÍPRAVA HUSOVÝCH OSLAV
V ROCE 1915

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. PaedDr. Pavel Marek, Ph. D.

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a všechny použité
prameny jsem náležitě ocitovala a uvedla na konci práce v seznamu použitých
zdrojů.

V Olomouci dne

.....
podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala prof. PhDr. PaedDr. Pavlu Markovi, Ph.D.
za poskytnutí materiálů, cenných rad a odborné vedení mé bakalářské práce.

Anotace

V této práci se zabývám přípravami Husových oslav, které měly vyvrcholit v jubilejním roce 1915, tedy pět set let od Mistrova upálení. Pro pochopení, proč se oslavy staly natolik důležité pro českou společnost, je první kapitola zaměřena na osobu Jana Husa. Následující dvě kapitoly jsou věnované odlišným pohledům katolické a sekularizované části společnosti, které v souladu se svými názory formovaly vlastní obrazy tohoto teologa, jenž měly zásadní dopad na jeho interpretaci v tehdejší společnosti.

Annotation

In this work I devote myself to the preparations for the celebrations of Hus, which should culminate in the jubilee year 1915, five hundred years since the Master's burning to death. To understand why the celebrations have become so important for the Czech society, the first chapter focuses on a person of Jan Hus. The following two chapters are dedicated to different views of Catholic and secular part of society which, in accordance with their views formed their own images of this theologian, which had a major impact on its interpretation of the then society.

Obsah

Úvod.....	6
1. Mistr Jan Hus.....	12
2. Husovi kritici z okruhu katolické církve.....	18
3. Mistr Jan Hus očima sekularizované části společnosti	22
4. Cesta k oslavám Jana Husa v roce 1915.....	28
4.1. První roky Husových oslav.....	29
4.2. Rok 1914	35
4.3. Jubilejní rok 1915 a doznívání oslav.....	37
Závěr	43
Résumé	46
Seznam pramenů a literatury	48
Prameny tištěné.....	48
Literatura	49
Příloha	52

Úvod

Tato práce pojednává o významné české osobnosti, jenž dokázala ovlivňovat naši společnost nejen v době, kdy žila, ale i o několik staletí později. Český kazatel často čerpal své myšlenky zaměřené na kritiku a obrodu církve ze spisů anglického reformátora Johna Wiclefa a dokázal je skvěle podat i méně zasvěceným lidem. Není tedy překvapující, že si nadaný kněz svým přístupem získával široký ohlas ve společnosti. Husovo učení se i z tohoto důvodu stalo základem husitské revoluce, ale tvrzení, že Jan Hus ovlivňoval pouze naše prostředí, by nebylo správné, jelikož si z něj brala příklad i evropská reformace.

Během minulých staletí byl názor na Jana Husa dosti rozporuplný. Pohledy na něj se stále lišily, i přesto, že materiál vztahující se k tomuto kazateli byl opakovaně prozkoumáván. Lze rovněž předpokládat, že ani v dnešní době nelze vytvořit jeden určitý obraz Jana Husa, který by uznala celá společnost. Jan Hus byl považován za postavu plnou protikladů a svými radikálními postoji, kterými bez rozdílů kritizoval tehdejší stav duchovenstva a požadoval jeho nápravu, si lehce získal mnoho nepřátel. Na druhou stranu byl o několik staletí později nazýván jedním z „*nejlepších synů národa*“ a jeho myšlenky měly i v 19. a na počátku 20. století dopad na české společenské poměry.¹

Lze si povšimnout, že církevní i pokrokoví myslitelé společnosti modelovali obrazy Mistra Husa podle svých potřeb a cílů, a tudíž jej nezachycovali takového, jakým skutečně byl. Následkem této skutečnosti docházelo ke střetu obrazů, což přispělo k tomu, že je Husova osobnost přitažlivá pro badatele i širokou veřejnost až do současnosti.

Struktura samotné práce je zaměřena nejdříve na samotného Mistra Jana Husa. Bylo nutné alespoň nastínit jeho případ, názory a myšlenky pro možné pochopení toho, proč se jeho oslavy staly tak důležitými. Dále je text rozdělen do tří částí:

První část je zaměřena na oficiální pohled prosazovaný katolickou církví. Jan Hus byl v 15. století vnímán jako nenapravitelný heretik. Otázkou je, jestli se tento obraz alespoň trochu změnil, nebo zůstal stejný i na přelomu 19. a 20. století.

¹MASARYK, Tomáš Garrigue: *Česká otázka: O naší nynější krizi; Jan Hus*. Praha 1924, s. 325.

Druhá část by měla interpretovat, respektive vytvořit obraz Jana Husa v české historiografii 19. století. Měla by zachytit pohled Františka Palackého jako příslušníka evangelické církve, ale i jako národního historiografa, který vytvářel novodobé pojetí dějin. Palacký považoval husitské období za vrcholné, i proto národ tolik ovlivnil vytvářený obraz Jana Husa, jenž husitství inspiroval. Husův vliv umocnil první úplnou českou publikací Husových listů, kterou i s překladem vydal roku 1868.

Je samozřejmě neopomenutelné, že se Mistrem Husem zabývaly další skupiny veřejnosti, jako například část zastoupená pokrokáři. Na základě analýzy názorů přívrženců i odpůrců oficiálně prosazovaného názoru katolické církve, kteří se zajímali o jednu z našich nejdůležitějších postav, byla vytvořena komparace obou pohledů a jejich následné zhodnocení.

V poslední části se zaměřuji na význam a přípravu samotných oslav pětistého výročí úmrtí Jana Husa pořádaných v roce 1915. Česká společnost se na oslavy připravovala s poměrně velkým předstihem, proto dodnes existuje dostatek pramenů, díky kterým lze vývoj událostí sledovat. Tyto informace, zejména z časopisu *Vlast': časopis pro poučení a zábavu*, jsou následně roztříděny a analyzovány ve třech podkapitolách. První se zabývá gradujícími přípravami Husovských oslav, které však byly utlumeny první světovou válkou. Toto snížení aktivit je zachyceno ve druhé podkapitole. Informace v poslední části se vztahují k jubilejnímu roku 1915 a doznívání události.

Cílem celé práce je tedy seznámení se s Husovými oslavami a jejich dlouholetou přípravou. Pro pochopení, proč se oslavy vlastně konaly, je čtenářům představena postava Jana Husa a názory katolické a sekularizované části společnosti s ohledem na posun v interpretaci osoby tohoto kazatele. Tyto obrazy Husovy osobnosti se odrážely právě v jeho oslavách. V rámci analyzování článků z *Vlasti*, jsem se pokusila zjistit, co myslitelé tehdejší české veřejnosti pro událost oslav udělali, jak kazatelovu osobu pojímali a následně se prezentovali. Zpravidla se snažili objasnit vliv osoby Jana Husa na tehdejší sociální vztahy českého národa, a proto jsem pozorovala, jak tuto věc společnost vnímala. Zástupci oficiálně uznávaného názoru se totiž zmiňovali, že Jan Hus narušil národní jednotu, zatímco Husovi přívrženci vyznávali myšlenku, že právě on dal impulz k vytváření silnější vazby v národní jednotě.

Hlavním využívaným pramenem je v této práci výše zmíněný katolický časopis *Vlast': časopis pro poučení a zábavu*, jenž byl vydáván v Praze díky družstvu *Vlast'*, které bylo významným katolickým střediskem. S ohledem na přístup *Vlasti* k oslavám roku 1915, záměrně opomím další případné prameny katolické provenience, jelikož se jednalo o významné periodikum reprezentující konzervativní kruhy v církvi. Publikační činnost započala roku 1884, kdy se stal redaktorem katolický představitel Tomáš Škrdle, jenž zemřel v listopadu 1913 v Praze. Po jeho smrti se stal redaktorem Tomáš Josef Jiroušek a hlavním spolupracovníkem a pořadatelem Alois Dostál. V tisku, vydávaném nepřetržitě do roku 1938, mohl čtenář najít zvláštní rubriku, která se zabývala husitskou tematikou. První zprávy se objevovaly již od ročníku 27, tedy od roku 1910. Informovanost veřejnosti byla, díky množství článků uvedených od tohoto roku v inkriminovaném časopise, poměrně bohatá. Zmínky o problematice dosáhly vrcholu v ročníku 32, který zahrnuje roky 1915 a 1916, kdy autoři periodika publikovali zejména literaturu, která v této době k danému tématu vznikla. Každý ročník obsahoval názory osobností zabývajících se postavou Jana Husa, literaturu, probíhající přípravy na jednotlivé oslavy a spoustu dalších informací. Je dobré poukázat i na skutečnost, že se zde často objevovaly články, které měly veřejnosti přiblížit životopis Jana Husa. Otázkou ovšem zůstává, zda jej vykreslily objektivně nebo byly ovlivněny názory samotných autorů. Lze sledovat i angažovanost politických stran, protože každá měla vytvořený svůj vlastní program. Daná strana se samozřejmě snažila poukázat na myšlenku nacionalismu, přesto můžeme z řádků pocítit také snahu získat si veřejnost pro svou podporu. Za zmínku stojí fakt, že mohlo dojít ke spolupráci mezi stranami zastupujícími podobné zájmy. Přípravami oslav se zabývaly i jednotlivé noviny a časopisy, o kterých se *Vlast'* rovněž zmiňuje. Musím podotknout, že badateli může při studiu tohoto periodika připadat velmi sympatické uvedení článků týkajících se předchozích Husových oslav. Ty se konaly již dříve, jen na rozdíl od nastávající oslavy roku 1915, jenž měla podle plánu proběhnout velkolepě, byly pojímány skromněji.

Oslava roku 1915 se nakonec také neuskutečnila v podobě, v jaké ji pořadatelé zamýšleli. Důležitou roli hrál i historický kontext, který celou událost ovlivňoval. V roce 1914 vypukla první světová válka, která měla přirozeně dopad na Husovy oslavy. Ty se sice realizovaly, ale byly válkou značně utlumeny. Tudíž možné protikatolické demonstrace se v podstatě neodehrály. Namísto toho Husovi přívrženci

nechali dostavět velký pomník, který můžeme najít na Staroměstském náměstí v Praze. Vytvořil ho Ladislav Šaloun a od roku 1962 se stal národní kulturní památkou. Odhalení pomníku představovalo příležitost pro oficiální oznámení boje proti Rakousko-Uhersku. Kromě Prahy se na přípravě oslav podílelo i město Olomouc, kde byl 27. září 1914 položen základní kámen pro stavbu Betlémské kaple Husovy.² Tento kámen lze dodnes vidět v evangelickém kostele, jehož je kaple součástí.

Dalším využívaným materiálem se stala literatura pojednávající o Janu Husovi. Problematikou okolo jeho případu se zabývalo a zabývá mnoho zajímavých osobností. Z období 19. století lze jmenovat například Václava Flajšhanse, který se pokusil o kazatelův celistvý životopis nebo Václava Novotného, jenž se snažil ve svých pracích vyzvednout Mistrovo osobní hrdinství.

Některá díla se tedy zabývala Husovým životopisem, jiná se snažila jeho myšlenky a postoje aplikovat na tehdejší společnost. Jedním z takových autorů byl i Tomáš Garrigue Masaryk, který ztotožňoval počátky obrození s reformním hnutím, které podle něj lze hledat již u Jana Husa. Tuto Masarykovu myšlenku můžeme objevit v knize *Česká otázka. O naší nynější krizi. Jan Hus*, kde si kladl otázku, zda jsou Češi opravdu Husovým národem, kterým se rádi nazývali. Následně si odpovídá, že jím i přes všechno úsilí nebyli, protože nežili tím správným duchovním životem, který Mistr Jan Hus prosazoval. V knize dále zmiňoval i další osobnosti, kterým se Hus stal vzorem. Mezi ně lze zařadit například Josefa Dobrovského nebo Karla Havlíčka Borovského. V dalším Masarykově díle se zdůrazňovalo to, že Husovy myšlenky i přes překážky více či méně zvítězily.

K oslavě 500. výročí narození Jana Husa roku 1869 vydal Josef Barák velmi útlou knihu nazvanou *Mistr Jan Hus*. Zde se zaměřil na životopis Husa, v němž Mistra vykresloval jako neohroženého hrdinu. Také upozornil na jeho myšlenky, které nezaujaly autorovou smrtí, ale naopak se o nich ve společnosti hojně diskutovalo.

Za zmínku stojí i dílo Stanislava Klímy s názvem *Život a význam Jana Husa*, v němž pojal tohoto českého mučedníka poněkud jiným způsobem. Tato kniha, nebo lépe řečeno brožura, je rozdělena do pěti částí, kde autor neseptal své vlastní názory na Mistra Jana Husa. Byly zde pouze otištěny pohledy pěti různých autorů na danou

²Přípravy naše a různých jiných stran na r. 1915. *Vlast*, 31, 1915, č. 7, s. 640.

problematiku. V první části si můžeme přečíst jeden z listů z roku 1415, který napsal Hus z vězení v Kostnici. V další nalezneme báseň Jana Rokyty pod názvem Sen Mistra Jana, pohledy Václava Vladivoje Tomka a Františka Palackého. Klíma nechal ke knize připojit i páté jednání historické hry Aloise Jiráska. V poslední části se seznámíme s povahou Jana Husa díky práci Bohumila Mareše.

Z historiků 20. století můžeme dále zmínit Františka Šmahela, který vytvořil i německé překlady. Husova osobnost vzbudila pozornost rovněž u Petra Čorneje, který si na něj vytvořil názor jako na osobu s přednostmi i slabostmi a podle těchto postřehů se jej snaží kriticky zhodnotit. Velký znalec husitského období neopomíná Husovu touhu vzdělávat se, pilně a neúnavně kázat. Připomíná i jeho smrt, která se stala díky jeho stanoviskům nevyhnutelná, ale dala i příklad dalším generacím.³

Komunistický přívrženec, Zdeněk Nejedlý viděl Mistra jako velkého vůdce a považuje jeho program za „...sociální program novověku...“.⁴ Tématu se rovněž věnoval marxistický historik Josef Macek. Ve svém díle *Jan Hus* připojil výňatky z Husových děl a některé jeho listy. Podobně jako Nejedlý v něm viděl pokrokovou osobnost české minulosti, která byla aktuální i ve druhé polovině 20. století.

Jana Husa ovšem nestudovali a nestudují pouze čeští autoři. V zahraničí se o téma tohoto kněze zajímaly mnohé osobnosti, ale jejich díla jsou ve většině případů v češtině nedostupná. Z první poloviny 19. století lze v krátkém přehledu zmínit německého katolicky orientovaného Konstantina Höflera, který se stal odpůrcem názorů Františka Palackého. V tomto období si české středověké osobnosti rovněž povšiml ukrajinský básník a umělec Taras Ševčenko, který ve své básni *Jan Hus* ztotožnil Mistra s obrovským zastáncem pravdy. Je ovšem nutné podotknout, že se v básni nachází mnohé historické nepřesnosti, které vyplývaly z autorovy nevědomosti o dané osobě.

Ve druhé polovině 19. století se tématem zabýval Johann Losert, který vyznával dnes již překonanou tezi, že Hus nekriticky přijímal Wiclefovy názory.

³Profesor Petr Čornej o Janu Husovi. In: <http://www.kkdvyskov.cz/2015/06/19/profesor-petr-cornej-o-janu-husovi/> [cit. 1. 3. 2016].

⁴NEJEDLÝ, Zdeněk: *Hus a naše doba*. Praha 1952, s. 23.

Dalším autorem může být kupříkladu Ernest Denis, který svým dílem *Huss et la guerre des Hussites* rozšířil v zahraničí povědomí o tomto českém období.⁵

Z publikací 20. století považuji za zajímavé dílo Benita Mussoliniho s názvem *Giovanni Huss. Il veridico*, který seznámil italské prostředí s českým knězem. O Husovi mluvil s úctou, uznal, že žil podle svých postojů. Kniha byla později bohužel stažená z oběhu. Další publikace, která seznamovala zahraniční čtenáře s českým kazatelem, vznikla díky francouzskému katolickému představiteli Paulovi de Vooghtovi. V dvousvazkovém díle *L'Hérésie de Jean Huss* svým pohledem získal mezinárodní ohlas, protože uznal zaujatost svědků a soudců Husova případu. Myslím, že díla tohoto typu mohou dobře posloužit k lepší orientaci v dané problematice.

Výše je ovšem uveden pouze velice malý zlomek literatury, který tato práce využívá nebo k danému tématu existuje. Vzniklo totiž velké množství děl a není možné v rámci rozsahu předložené práce každou publikaci zmínit.

⁵*Husitství v zahraniční odborné literatuře*. In: <http://husitstvi.cz/clanky/husitstvi-v-zahranicni-odborne-literature/> [cit. 1. 3. 2016].

1. Mistr Jan Hus

Jan Hus ztělesňuje jednu z největších osobností nejen českého středověku. Dopad jeho působení byl patrný i v dalších obdobích našich dějin. O jeho mládí, vzhledem k nedostatku písemných pramenů, toho příliš nevíme. Dodnes tedy zůstává poměrně záhadnou postavou, ale čím více se jeho případem tehdejší společnost zabývala, tím více zpráv máme dochováno.

Hus působil ve velice neklidném období, kdy o moc bojovali tři papežové⁶ a tři římsí králové.⁷ Vybíraly se odpustky, což vyhovovalo i panovníkovi, protože jistý podíl putoval také do královské pokladnice. Vidíme tedy, že nejen v církvi, ale i uvnitř státu nebyla situace nejideálnější. Český panovník Václav IV., syn Karla IV., se rozhodně se svým otcem neztotožnil a nevykazoval příliš velký zájem o vládu. Samotné Václavovy schopnosti neměly vysokou úroveň a neopomenutelným faktorem se stala samozřejmě složitější dobová situace. Dále i na akademické půdě docházelo k rozbrojům, a to mezi německou a českou stranou. Projevilo se to zejména mezi teologickou fakultou, kde převažovali Němci, a artistickou fakultou, která se chovala v mnohých věcech svobodomyšlněji.

Místo narození Jana Husa se dnes téměř jednoznačně klade do Husince u Prachatic. Přesné datum jeho narození ovšem není jasné. Lze pouze hádat, ale za nejpravděpodobnější varianty narození mohly být považované roky 1369, 1371 a 1373. Dnešní historikové se přiklánějí k prostřednímu datu, i když nevyvrací, že se mohl narodit kdykoliv v letech 1364 až 1375.⁸

Více informací o Husovi máme až z doby jeho studií v Praze. Do hlavního města přišel pravděpodobně roku 1386 jako chudý student a netajil se tím, že chce dosáhnout co nejrychleji kněžského vysvěcení. Za deset let se mu podařilo získat titul magistra a roku 1400 byl vysvěcen na kněze.⁹ Už v této době se snažil aktivně angažovat na akademické půdě a jeho úsilí se vyplatilo poměrně rychle. Pro akademický rok 1400/1401 se stal dokonce děkanem artistické fakulty. Jeho osobnost se ovšem rozvíjela dále a ještě větší aktivitu můžeme sledovat od roku 1402, kdy začal

⁶Papež Benedikt XIII., Řehoř VII. a Alexandr V. Po smrti Alexandra roku 1410 přebírá úřad Jan XXIII.

⁷Václav IV, Zikmund Lucemburský, Jošt.

⁸ČORNEJ, Petr et al.: *Mistr Jan Hus 1415-2005*. Praha 2005, s. 14.

⁹SOUKUP, Pavel: *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Praha 2015, s. 24.

kázat v Betlémské kapli.¹⁰ Díky této kazatelské možnosti postupně rozvíjel své kritické názory a rozšiřoval je z oblasti Karlovy univerzity na veřejná místa. Lze vyvodit, že tuto svoji činnost bral nadmíru vážně a během významnějších období byl schopný kázat i několikrát denně. Mistr totiž zastával jednoduchý názor: „...kázání bylo apoštolům a jejich kněžským následovníkům přikázáno Bohem...“.¹¹

Hus se stal primárně kritikem tehdejšího církevního života. Husova kázání se tedy zaměřovala na vnitřní nápravu církve poznamenané papežským schizmatem. Lze tvrdit, že v důsledku úpadku katolického života ztrácel důvěru v dané instituce tehdejší církve, a proto jeho hlavní autoritu představovala Bible. Kazatel zachovával poslušnost církevním hodnostářům, jen pokud se s biblickými zákony shodovala.¹² Husa v aktivní činnosti inspirovaly myšlenky předchůdců, kteří se snažili na rozporuplné církevní poměry upozorňovat. Takovým byl například Matěj z Janova, nebo John Wiclef. Mistr se s jeho spisy seznámil již jako student prostřednictvím Mistra Stanislava ze Znojma. Se studiem tohoto anglického reformátora pak lze spojovat Mistrovu velkou schopnost skvěle zprostředkovat složité informace i těm nejméně zasvěceným lidem.

Hus sice přejímal Wiclefovi teze, ale vytvářel si i svůj vlastní názor a náboženské myšlenky aplikoval podle českých poměrů. Měl totiž velmi dobrý cit pro správné zhodnocení tehdejší společnosti. Jednoduše řečeno měl „...zvláštní schopnost proniknout až k jádru věci a zřetelně všechno objasnit“.¹³ Pro lid byla fascinující jeho kázání a jeho obdivuhodná snaha žít co nejpříkladněji. Jedno z jeho hesel, které obdivu jistě napomohly, a které často připomínal svým přátelům, znělo: „*Předně zbožně a svatě žij, potom věrně a pravdivě uč*“.¹⁴

Obliba u lidu posilovala jeho sebevědomí a postoje, proto pak ve svém kázání viděl velkou možnost přispět k možné nápravě kléru, k čemuž využil všechny své schopnosti a možnosti. Když se roku 1405 a 1407 stal synodálním kazatelem, poukazoval například na neřestný život kněží v konkubinátu.¹⁵ Hus totiž církev chápal

¹⁰ADÁMEK, Jan et al: *Jan Hus: odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti*. Tábor 2015, s. 53.

¹¹HLAVÁČEK, Petr et al.: *O felix Bohemia!: studie k dějinám české reformace*. Praha 2013, s. 32.

¹²KEJŘ, Jiří: *Husův proces*. Praha 2000, s. 115.

¹³DRDA, Miloš - HOLEČEK, František J. - VYBÍRAL, Zdeněk (eds.): *Jan Hus na přelomu tisíciletí: mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia Papežská lateránská universita Řím, 15. - 18. 12. 1999*. Ústí nad Labem 2001, s. 618.

¹⁴SOUKUP, P.: *Jan Hus*, s. 43.

¹⁵Tamtéž, s. 60.

jako dům duchovních, který by měl následovat Ježíše Krista. Dá se říci, že klér považoval za „...neviditelné společenství předurčených ke spáse“.¹⁶ Místo toho většina kněží žila v neřesti, neplnila své povinnosti a starala se více o hromadění majetku. Není možné také nepřipomenout, že Husova kritika se nevyhnula ani osobě papeže, jenž měla být zvolena podle toho, jak dobře reprezentovala Krista. Papežovi tvrdě vyčítal zejména výběr odpustků, který taktéž velmi obohacoval papežskou pokladnici. Těmito výstupy proti jejich vypisování vyvolával i neochotu věřících za odpustky platit, díky čemuž tehdejší církevní hodnostáři získávali do svých pokladnic méně peněz.

Jana Husa tehdejší společnost viděla i jako kritika Němců. Hlavním důvodem byl rok 1409, období podepsání Kutnohorského dekretu, kdy se přiostrily vztahy na univerzitě. Husova situace se bohužel čím dál více komplikovala a začal si rovněž vytvářet více nepřátel.¹⁷ Mistra našli vícekrát už ve své době, že s postoji proti Němcům sympatizuje. Také mu vyčítali, že po vydání cizinci nenáviděného Kutnohorského dekretu, odcházelo z Karlovy univerzity velké množství lidí. I když se Hus pro nemoc tohoto aktu neúčastnil, ostatní tvrdí, že cizince prakticky vyhnal. Nelze se proto divit, že tento nacionální postoj pak mohl být poměrně dobře zneužitelný i na přelomu 19. a 20. století, kdy docházelo k národnostním konfliktům. Dnes se ovšem všeobecně vyzdvihuje, že Hus národnostní averzi proti Němcům necítil. Jak sám totiž říkával, „*Kristus ví, že více miluji dobrého Němce než špatného Čecha*“.¹⁸

Bohužel všechny tyto Husovy zbožné přednosti a kritické snahy o nápravu vyvolávaly stále větší ohlasy nevole. Nejdříve pouze na domácí scéně, kdy je nutné připomenout, že narůstaly i stížnosti domácích kněží, kterým narušoval jejich autoritu. Problémy se ovšem dále přenášely i na mezinárodní scénu. Počátky této změny situace můžeme datovat rokem 1410, kdy byla na Mistra Husa uvalena první klatba pražským arcibiskupem a bývalým přítelem Zbyňkem z Hazmburka. Za důvod lze považovat jeho vystoupení proti spálení Wiclefových knih, které arcibiskup přikázal.¹⁹ Rozhodně k celkové atmosféře nepřispělo ani nedostavení se k soudu do Říma po předvolání

¹⁶SOUKUP, P.: *Jan Hus*, s. 140.

¹⁷Kutnohorský dekret byla listina vydaná Václavem IV. roku 1409. Omezila práva cizinců, když změnila poměr hlasů na Pražské univerzitě. Česká strana získala tři hlasy, zatímco cizinci pouze jeden.

¹⁸KLÍMA, Stanislav: *Život a význam Mistra Jana Husa: vydáno všem věrným Čechům na paměť 500 letého jubilea mučednické smrti*. Praha 1914, s. 20.

¹⁹SOUKUP, P.: *Jan Hus*, s. 30.

kardinálem Colonnou v roce 1410, kdy si Mistr uvědomoval nebezpečí cestovat až do Říma, a proto se omluvil. To však bylo pro tehdejší církevní právo absolutně nedostačující. Jak lze dále pozorovat, dalo to záminku k tomu, aby jej církev počátkem roku 1411 pro neposlušnost k soudu exkomunikovala.

Za těchto okolností se rozhodl odejít z Prahy a jeho největším protivníkem se stal přítel Štěpán z Pálče, který možná lépe než kdokoli jiný znal jeho osobnost, a přesto proti Husovi neváhal vytvořit traktát s názvem *Antihus*.²⁰ Není tedy velkým překvapením, že se Husovy šance s přibývajícími potížemi a klatbami postupně zmenšovaly a díky stále zoufalejší situaci došlo k Husovu odvolání se ke Kristu, jenž se podle pramenů uskutečnilo 18. října 1412.²¹ Lze říct, že odvolání, které tehdejší církevní právo neznalo, představovalo reakci na zostřenou klatbu a Husův vyvolaný pocit křivdy. Pro Mistra byl jeho čin velice důležitý, protože tento rázný krok se stal odrazem přesvědčení, že odvoláním pouze k papeži jeho spor nelze rozhodnout spravedlivě. Skvěle tento jev okomentovala spisovatelka Eva Kantůrková, která odvolání viděla jako „...čin překvapivý, zvláštní, neotřelý, nečekaný, nový, odvážný, nebyvalý, ohromující, je to čin dalekosáhlý“.²² Do této věty shrnula snad všechny vystihující přídomek.

Koncilu, který byl svolán papežem Janem XXIII., se z počátku Hus váhal účastnit, ale nakonec se do Kostnice ze svého exilu na hradě Krakovec vydal. Napomohlo tomu vědomí, že si získá možnost obhájit své myšlenky, ale i fakt, že mu Zikmund Lucemburský přislíbil ochranný glejt, na jehož pomoc spoléhal. To i přesto, že Husovi byl doručen až poté, co na dané místo dorazil. Glejt se stal velice diskutovaným tématem a často se katolíkům křivdilo, že tento Husův ochranný list porušili. Jiří Kejř ovšem připomněl, že „glejt zaručoval Husovi všemožnou ochranu, ovšem jen v rámci Říše a královské pravomoci Zikmundovy“.²³ Nutno si tedy povšimnout, že se daný dokument nevztahoval na stav duchovenstva, a proto se soudní kolegium nemuselo glejtem řídit. Zikmund jejich právo nakonec rovněž respektoval. Tento názor ovšem nebyl v 19. století vždy přijímán, lze například připomenout Josefa Baráka, který ve svém díle naopak argumentuje funkcí glejtu jako pojistky

²⁰KEJŘ, Jiří: *Jan Hus známý i neznámý: (resumé knihy, která nebude napsána)*. Praha 2009, s. 46.

²¹ŠMAHEL, František: *Jan Hus: život a dílo*. Praha 2013, s. 133.

²²KANTŮRKOVÁ, Eva: *Jan Hus: příspěvek k národní identitě*. Praha 1991, s. 339.

²³KEJŘ, J.: *Husův proces*, s. 150.

i k bezpečné cestě zpět.²⁴ Dochované záznamy nás dále informují, že cesta i bez Zikmundova dokumentu nakonec proběhla bez komplikací a Jan Hus se 3. listopadu 1414 dostavil do Kostnice.²⁵

Čekal, že se církevní koncil odehraje formou disputací. Šlo ovšem spíše o pokračování jeho předvolání kardinálem Colonnou z roku 1410, ke kterému se nedostavil a po krátké době byl uvržen do žaláře jako zastánce bludů. S touto situací Mistr samozřejmě nepočítal a jen těžko ji mohl změnit. Proces s ním církevní hodnostáři vedli kvůli jeho názorům, kterými se inspiroval u Johna Wiclefa, jehož učení duchovní odsoudili. Církvi šlo zejména o to, aby odvolal teze, které mu byly předloženy, nechtěla s ním vést žádné diskuze. Odvoláním Husova učení by církev získala větší autoritu u lidí, které ovlivnil. Zásadně ovšem nelze v jeho kauze pominout, že mnoho svědků vypovíдалo nepravdivě, důkazy byly často zfalšované a Mistrovi protivníci vytrhovali úryvky z kontextu jeho děl. Samozřejmě nelze vše vidět černobíle, i katolická strana udělala určité ústupky, protože víme, že zůstává „...však ojedinělým případem veřejné Husovo vystoupení před koncilem a králem, které v procesech proti kacířům nemá obdoby“.²⁶

Na nátlak Zikmunda Lucemburského bylo Husovi poskytnuto slyšení celkem třikrát, a to 5., 7. a 8. června 1415. Bohužel se Hus, i přes přemlouvání ze strany církevních hodnostářů, stále jevil jako zatvrzelý kacíř, jenž své situaci nepomáhal ani výroky typu: „...spíše chci volit smrt, než bych zapřel pravdu z Písem nebo jinak mnou poznanou“.²⁷ Proto jej církev ve finále odsoudila k smrti upálením a jeho popel dala vhodit do Rýna, aby po něm opravdu nezbylo vůbec nic. Jeho srdce bylo dokonce necháno shořet na rožni.

Případ, který zahrnoval 247 dnů Husova pobytu ve vězení, vyvolal v českých zemích ještě větší nevoli k církvi než dříve.²⁸ Nejen ze strany obyčejných lidí, ke kterým Hus promlouval, ale i ze strany českých šlechticů, kteří 452 podpisy stvrdili protestní listinu.²⁹ Protestovali tak proti tehdejší situaci a vyjadřovali nelibost nad upálením Mistra Jana Husa.

²⁴BARÁK, Josef: *Mistr Jan Hus*. Praha 1869, s. 45.

²⁵ČORNEJ, P. et al.: *Mistr Jan Hus 1415-2005*, s. 30.

²⁶KEJŘ, J.: *Husův proces*, s. 166.

²⁷SOUKUP, P.: *Jan Hus*, s. 5.

²⁸ŠMAHEL, František: *Hranice pravdy*. Praha 1969, s. 183.

²⁹ŠMAHEL, F.: *Jan Hus*, s. 153.

Závěrem této kapitoly je nutné zdůraznit, že Hus sice tehdejší církevní poměry kritizoval, ale nikdy nezamýšlel žádnou revoluci. Neschvaloval jakékoliv zbytečné násilí, pouze chtěl svým bezúhonným životem inspirovat věřící. Důraz kladl zejména na to, aby si samotná církev uvědomila potřebu nápravy, což se mu zpočátku dařilo, ale bohužel tento postoj představitelům církve nevydržel příliš dlouho. Plány odpůrců pomohla oddálit i světská moc, kdy se ho zastával i samotný král Václav IV., ale i tato ochrana časem vyprchala. S rozhodností lze tedy tvrdit, že jeho chybování, jakým byla například myšlenka, že na koncilu může svobodně diskutovat o svých tezích, přispělo k vykonanému rozsudku. Z dalších nedostatků by se Janu Husovi snad mohlo přičíst, jak říká Pavel Soukup, jediné „...pýcha, pokud bychom takto chtěli chápat jeho nekompromisnost...“.³⁰ Husovo chování ovšem ovlivnila i církev, jenž ho vedla „...k neustále tvrdší obhajobě...a tím také až k některým netaktickým krokům, jež jeho situaci dále ztěžovaly“.³¹

Mistr se i přes svůj neradostný konec stal už během svého života symbolem boje za víru a tím nejen své přátele inspiroval, ale zároveň více popudil své odpůrce, protože zpochybňoval církevní autoritu, což mohlo vyvolat nový rozkol. Své postoje ovšem nechtěl a nemohl odvolat už kvůli této silné inspiraci zachovanou mezi lidem, navíc by se tím zpronevěřil tomu, v co sám hluboce věřil. Jeho neoblomnost se odrazila v odkazu, jenž formoval následné dějiny, a prostřednictvím kterého začal Mistr žít tzv. druhý život.³²

³⁰SOUKUP, P.: *Jan Hus*, s. 25.

³¹KEJŘ, J.: *Husův proces*, s. 13.

³²SOUKUP, P.: *Jan Hus*, s. 11.

2. Husovi kritici z okruhu katolické církve

Katolická církev si prošla během staletí vývojem patrně ve všech směrech a tím pádem se ani náhled na Jana Husa nevyhnul novým hodnocením. Je ovšem nutné zdůraznit, že přestože se přívrženci církve cítili během 19. a 20. století sjednocení, byli jedni k jeho případu umírněnější a změny přijímali přístupněji, druzí byli naopak tvrdší. Nad touto situací společnost projevovala lítost, protože i církev údajně stála „...ve starší obrozenecké době pokrokové“ více na straně Husovy osoby než v roce 1915.³³ Nelze popírat, že církev kostnický koncil stále respektovala, ale někteří představitelé už na rozsudek, ve kterém bylo shledáno, že „...*Jan Hus jest zatvrzelý a nenapravitelný...*“, měli jiný pohled.³⁴

Lze jasně konstatovat, že jedním z pohledů na Mistra Husa, který se jednotně mezi církevními představiteli vytvářel, byl především jeho obraz jako náboženského myslitele a kritika středověkého církevního života. Katolický kněz Jan Sedlák sám zdůraznil, že Jan Hus se v mládí vydal na dobrou cestu stát se řádným duchovním, protože „*dosavadní bezúhonný život jeho a vznešený názor o kněžství, jež projevuje v celé činnosti a ve spisech svých, jsou toho nejlepším dokladem.*“³⁵ K Husově neprospěchu ovšem nelze opomenout, že středověcí církevní hodnostáři jej stále více obviňovali z uznávání tehdy zakázaných Wiclefových myšlenek. Mistrovo nerespektování církevních nařízení bylo už samo o sobě pro duchovní ponižující, a tak se stále zvyšoval důvod k negativnímu postoji církve vůči jeho osobě. S lehkou nadsázkou se dá říct, že Sedlák Husa i omlouval, protože kdyby v jeho životě nefiguroval Wiclef, Hus by ve svých názorech nezašel tak daleko. Zajímavé na Sedlákově ospravedlnění také bylo, že Hus pracoval s nepřesnými překlady díla anglického reformátora, čím se mohl ve svých myšlenkách dostat i do protikladů.³⁶ Z tohoto vyplývá, že neměl, podle jeho odpůrců, příliš velký cit pro rozpoznání bludného učení. Nicméně i přes náznak jakési omluvy nelze tvrdit, že by se katoličtí myslitelé smířili s kritikou církve, která se jim zdála nepřiměřená a postupně se v Husových kázáních stupňovala. V tomto jim dal za pravdu také Jiří Kejř, protože v některých Husových vystoupeních bylo katolické duchovenstvo „...*až přehnaně*

³³MASARYK, T. G.: *Česká otázka*, s. 324.

³⁴ŠMAHEL, František: *Husův proces v Kostnici*. Praha 1988, s. 33.

³⁵SEDLÁK, Jan: *M. Jan Hus*. Praha 1915, s. 82.

³⁶*Přípravy naše a různých jiných stran na r. 1915*. Vlast, 31, 1915, č. 4, s. 359.

odsuzováno“.³⁷ Žádný církevní představitel, ať již ve středověku nebo na přelomu 19. a 20. století, nemohl považovat za správné, že Jan Hus bez jakékoliv úcty o papeži konstatoval, že je natolik pyšný, že by Kristu, pokud by se zjevil v lidské podobě, nedovolil, aby „...*si sedl vedle něho*...“.³⁸ Nedělalo mu rovněž problém katolické duchovní velice tvrdě obviňovat za nedodržování křesťanských zákonů.

Dále bylo na Husa pohlíženo jako na neoblomného obhájce svých pravd, kterým do konce života plně věřil. Díky přílišnému lpění na oněch pravdách ovšem ve středověku mezi duchovními převažovalo přesvědčení, že je na nejlepší cestě ke kacířství. Hus se však s nejvyšším vypětím sil snažil u církve obhájit svoje názory a postoje tím, že „...*nemá v úmyslu svádět lid od pravé poslušnosti, (chce) aby byl lid jeden, svorně spravovaný zákonem Kristovým, ...aby antikristovská ustanovení neohlupovala lid nebo jej neoddělovala od Krista, ...aby duchovenstvo žilo poctivě*...“.³⁹ Jan Sedlák uznal, že Husovy pravdy do značné míry ovlivnily Wiclefovy názory, které Mistr nedokázal vytěsnit. Nelze ovšem odpustit, že při jejich neústupné obhajobě vydal „...*církev úplně všanc moci světské a pobízí pány k násilnostem*“.⁴⁰ Toto tvrzení se zdá být spíše věcí názoru, protože jak dnes víme, Hus po králi a jiných pánech nevyžadoval, aby postupovali vůči církvi násilnými kroky, naopak se snažil, aby došlo ke změnám iniciovaným zevnitř samotnými církevními hodnostáři. Vybízěl, aby si sama církev více uvědomovala nutnost své nápravy. Na tomto místě je nutné podotknout, že o několik staletí později duchovní uznali určitou uvolněnost mravů tehdejší církve, což představovalo další z Husových prosazovaných pravd. Tato skutečnost se stala významným posunem v jejich smýšlení, ale nezměnila neústupnost v názoru, že církev nebyla zkažená v takové míře, s jakou na ni Jan Hus pohlížel. Navíc církev 19. a 20. století s rozhodností věřila, že jistě existovali i představitelé kléru, kterých si Hus vážil. Toto tvrzení doložil i historik Jan Pekař, který uznal, že český kazatel nepochybuje rovněž o mravních duchovních, i když celkový obraz tomu nenasvědčoval.⁴¹

³⁷KEJŘ, J.: *Jan Hus známý i neznámý*, s. 34.

³⁸SEDLÁK, J.: *M. Jan Hus*, s. 160.

³⁹ŠMAHEL, F.: *Jan Hus*, s. 163.

⁴⁰SEDLÁK, J.: *M. Jan Hus*, s. 206.

⁴¹PEKAŘ, Josef: *Jan Hus: přednáška proslavená o Husově slavnosti dne 5. července 1902 ve velkém zasedacím sále Staroměstské radnice v Praze*. Praha 1902, s. 5.

Zajímavě také vypadala interpretace Jana Husa v rámci národního pojetí. Podle Sedláka národní myšlenku vnímal jako „*praktický zdravě egoistický odpor vůči přílišnému vlivu cizímu a odstrkování živlu domácího*“.⁴² V Husově vlastenectví tedy katoličtí myslitelé takový problém neviděli a prohlašovali, že „*Hus jako Čech a vlastenec dnes nikomu nepřekáží...*“.⁴³ Věc ovšem měla i svou druhou stranu a kupříkladu Jan Pauly, zastupující mírnější skupinu duchovních, která Husa podpořila, tvrdil, že Jan Hus církvi nevádí, pokud bude „*...oslavován jako národní hrdina..., pokud bude s jeho „tragickým koncem“ spojena protikatolická agitace, pak je to (zakročit proti Husovi) naše povinnost*“.⁴⁴ Na zakročení proti zbytečné agitaci tedy nebylo nic zlého, ale někteří Husovi jeho počínání nechtěli odpustit vůbec, protože údajně lid odtrhl od církve a roztrhl nejsilnější vazbu národní jednoty, což mělo samozřejmě oslabovat nejenom církev, ale samotnou tehdejší společnost.⁴⁵

Některé názory katolických myslitelů působily až trochu absurdně. Dokonce lze dohledat tvrzení, že „*Hus byl prostě sektář...*“, ale toto tvrdé odsouzení, kdy Huse obvinili ze zfanatizování věřících, se vyskytovalo ojediněle.⁴⁶ Naopak častěji se objevovalo, že byl „pouze“ na dobré cestě k tomuto jevu nebo jej označovali za pouhého rebelanta.

Celkově však lze jejich měnící se přístup v názorech na kazatelovu osobu hodnotit jako pozitivní, protože v některých případech se dokázali shodnout i s osobnostmi, které nepodporovaly klasický pohled duchovních na Husův zápas s církví. Kupříkladu stejně jako Tomáš Garrigue Masaryk uznali, že jej neprávem soudili za popírání transsubstanciacie, což byl jeden z bodů jeho obžaloby.⁴⁷ Rovněž během 19. století častěji oceňovali Mistrovy čestné mravy, i když se jeho představa víry od tehdejšího dodržování náboženských pravidel lišila.

Posun od středověké vize kacíře, kdy Husovy aktivity považovali daleko více než v 19. a 20. století za útoky proti církevní hierarchii, jednoznačně nastal. Není ovšem možné vynechat skutečnost, že veškeré hlasy ozývající se proti českému

⁴²SEDLÁK, J.: *M. Jan Hus*, s. 60.

⁴³GALANDAUER, Jan: *6. 7. 1915 - pomník Mistra Jana Husa: český symbol ze žuly a bronzu*. Praha 2008, s. 129.

⁴⁴Tamtéž, s. 129.

⁴⁵*Spolkové zprávy družstva Vlast*. *Vlast*, 27, 1911, č. 11, s. 1054.

⁴⁶*Přípravy naše a různých jiných stran na r. 1915*. *Vlast*, 31, 1914, č. 3, s. 265.

⁴⁷Transsubstanciacie představuje církevní jev, který označuje reálnou přítomnost Ježíše Krista ve svátosti eucharistie.

kazateli samozřejmě nebyly anulovány. Jako příklad může posloužit tvrzení Jana Sedláka, který připomínal středověké snahy o nápravu, na kterých údajně církev plně pracovala. Je nutné mít na paměti, že přívrženci katolicismu by tolik nenamítali proti Husovu nově vytvořenému zobrazení, kdyby alespoň někdo z oponentů uznal „...že zašel daleko, že věroučně zbloudil...“.⁴⁸ Tato situace ovšem nenastala, proto jak se z daných názorů jeví, neexistovala možnost zabránit, aby přes částečné ospravedlnění a přistoupení na uznání některých postojů Mistra Husa nebyli církevní myslitelé stále velice opatrní ohledně jeho propagované víry, kázání a postojů.

Negativní postoj přívrženců klasicky přijímaného názoru byl rovněž namířen na osoby inklinující k novým výkladům Mistra Jana Husa. Při zhodnocení Jiráskovy nově vzniklé hry se odpůrci Husa dokonce nebáli oponovat, že autor Mistra mylně vykreslil a udělal z něj „obětního beránka“. V jejich původním pojetí byl totiž „...nábožensky prudký, drsný, svéhlavý...“.⁴⁹ Hus měl samozřejmě uznávat Písmo svaté, ale zároveň neměl zpochybňovat autoritu církve. Z tohoto nám vyplývá, že si Hus za svou smrt mohl částečně i sám, vzhledem k tomu, že mu církev nabídla několik možností k odvolání a on přesto díky svým povahovým rysům ani jedné nevyužil. Jak připomněl František Tunka: „*Koncil udělal mnohem víc, než se slušelo...*“.⁵⁰ Na věc by se tedy rozhodně nemělo pohlížet jednotvárně. I tehdejší nekatoličtí představitelé 19. a 20. století uznávali, že celkově panovala těžká doba a církev v ní musela nějakým způsobem existovat.

Církevní snahy o pozitivnější vnímání osobnosti českého kněze pokračovaly i ve druhé polovině 20. století. Tehdejší papež si kupříkladu poprvé od středověku zvolil za své jméno Jan XXIII., tedy jméno středověké hlavy katolické církve, která se záležitostí Mistra zabývala, a tím symbolicky jakoby „...za odpuštění poprosil ty, jimž bylo ukřivděno“.⁵¹ Tento čin se stal inspirací také papeži Janu Pavlu II., který na mezinárodní rozpravě roku 1999 prohlásil Husa reformátorem církve.⁵²

⁴⁸Literatura. Vlast', 28, 1911, č. 3, s. 276.

⁴⁹Tamtéž, s. 275.

⁵⁰TUNKA, František: *Jan Hus*. Brno 2004, s. 174.

⁵¹PITTER, Přemysl: *550 let od mučednické smrti Husovy a 50 let od zahájení Masarykova boje za osvobození Čechů a Slováků; A co my dnes?*. Zürich 1965, s. 22.

⁵²ČORNEJ, P. et al.: *Mistr Jan Hus 1415-2005*, s. 10.

3. Mistr Jan Hus očima sekularizované části společnosti

Na rozdíl od přívrženců všeobecně uznávaného církevního názoru, kteří se v této době většinou snažili vykládat osobnost Jana Husa především z náboženského hlediska, nekatolíci zahrnovali do svých výkladů mnohem více aspektů.

Prvním pohledem, ve kterém se s přívrženci katolicismu shodovali, bylo pojetí Jana Husa jako náboženského myslitele a kritika církve. Přední myslitelé moderní české společnosti vyznávali přesvědčení, že se Mistrovým hlavním úkolem stala snaha reformovat církevní pořádky. Pozitivně lze vnímat, že někteří se, i přes tehdejší tendenci využívat Husa ke společenským zájmům přelomu 19. a 20. století, snažili přijímat jeho pokrokovost bez potlačení náboženského aspektu. Například Josef Pekař, který se hlásil ke katolicismu, ale měl na řadu věcí svůj názor, a o kterém ještě bude v této kapitole zmínka, prezentoval Husův přínos jako „...*boj proti korupci hierarchie, ...křesťanství v duchu evangelia, ...jeho požadavek rozumové kritiky zřízení a učení církevního...na základě Bible...*“.⁵³

V tomto směru lze připomenout i Kamila Kroftu, který podobně oceňoval Husovu neúnavnou výdrž vyznávat na tehdejší středověkou dobu pokrokové zásady. T. G. Masaryk zašel v obdivu vůči Mistrovi ještě dál a ve svém projevu v Ženevě 6. července 1915 podepřel aktuálnost Husovské tradice stále obnovovanou reformací a Jana Husa vyzdvihl zejména jako mravního reformátora s obdivuhodnou duchovní silou. Český středověký kazatel totiž „...*šel za duchem, a také my chceme zase podle Husa duchovně žít,*“ tvrdil Masaryk.⁵⁴ Z dnešního pohledu je jasné, že tuto Husovu reformační činnost tehdejší pokroková společnost nepodporovala náhodně. Z dobové atmosféry totiž můžeme vyvodit, že obrození, které se stalo opoponentské straně inspirací, Mistrovi přívrženci ztotožňovali s reformačním hnutím, jenž lze podle T. G. Masaryka najít již u tohoto důležitého českého kazatele. Čeští myslitelé sice připomněli, že pokus o reformaci se tehdy nepodařil, ale přetrvalo alespoň úsilí, kterému dal Hus impuls svým učením shrnutým „...*do postoje setrvat v pravdě*“.⁵⁵

⁵³PEKAŘ, J.: *Jan Hus*, s. 19.

⁵⁴MASARYK, Tomáš Garrigue: *Jan Hus: Naše obrození a naše reformace*. Praha 1991, s. 130.

⁵⁵KUČERA, Zdeněk - BUTTA, Tomáš - NYTROVÁ, Olga (eds.): *Hus a Masaryk: hledání národní tradice a identity: sborník projevů pronesených na slavnostním setkání u příležitosti 163. výročí narození Tomáše Garrigua Masaryka v budově Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a dalších příspěvků*. Praha 2013, s. 27.

Kromě Masaryka a Krofty lze Husův vliv spatřit i u Františka Palackého.⁵⁶ Mnohé z přívrženců, mezi které můžeme řadit rovněž Palackého, si Hus získal tím, že dosud panoval jakýsi pocit křivdy nad jeho odsouzením. Jak velice rádi připomínali, Hus přece „*stál před soudem, jehož rozhodnutí bylo předem hotovo*“.⁵⁷ Tím pádem jej vnímali pouze jako nevinnou oběť utlačovanou církví a situace tedy působila tak, že si tehdejší společnost jeho případ zidealizovala. Příkladem Josefa Pekaře si ukažme, že někteří čeští myslitelé chtěli nastolit jakési smíření církve a společnosti přelomu 19. a 20. století, které by dávné spory uklidnilo. Pekař se snažil přesvědčit duchovní, aby přijali Husa jako skutečného reformátora, což nebylo možné vzhledem k jejich názoru, že pouze přejímal myšlenky a tudíž nic nereformoval. Český historik svou obhajobu Jana Husa ovšem nevzdával a snažil se argumentovat všemi dostupnými způsoby. Kupříkladu připomenutím, že se Mistr odvrátil jen od papeže, který nebyl úcty hodný, nebo názorem, který sdílel rovněž i Vlastimil Kybal, že šlo spíše o nedorozumění a intriky než spor ve zbožnosti.⁵⁸ Pekař doufal, že těmito svými argumenty snad alespoň trochu pohled katolicky zaměřené společnosti na Mistra Husa pozmění.

Je ovšem nutné podotknout, že i přes obhajobu Jana Husa a oponování přívržencům katolického názoru, neviděli nekatoličtí myslitelé, jako František Palacký nebo T. G. Masaryk, ve víře jen negativa a úplně ji nezatracovali. Lze tedy bez pochyb konstatovat, že ani tyto osobnosti sdílející jiný než církevní názor nepohlížely na Husa pouze jako na ideální postavu církevních dějin. Takové pojetí dnes vidíme i u Františka Šmahela, který na kazatele ve svých dílech pohlížel jednoznačně: „*Hus sice měl přirozené schopnosti vůdce i charisma kazatele, chyběla mu však rozhodnost k zaujetí jednoznačného postoje*“.⁵⁹ Jiří Kejř dokonce zastával myšlenku, že se Hus díky svým stanoviskům k dodržování Božích zákonů dostal až na pozici mimo reálného života.

Dalším důležitým Mistrovým obrazem bylo jeho chápání jako bojovníka za pravdu a svobodu, za kterou se obětoval v očích většiny české společnosti. Není rozhodně překvapující, že se tento námět stal vděčným tématem pro dramatiky, literáty a další. Kupříkladu *Jan Hus* Josefa Kajetána Tyla měl odrážet dobové problémy 19. a později 20. století, kdy podle autora hry bylo cílem každého Čecha bojovat za svou

⁵⁶MASARYK, T. G.: *Česká otázka*, s. 322.

⁵⁷KEJŘ, J.: *Husův proces*, s. 201.

⁵⁸PEKAŘ, Josef: *O smyslu českých dějin*. Voznice 2013, s. 100.

⁵⁹ŠMAHEL, F.: *Jan Hus*, s. 67.

pravdu a svobodu. V konfliktu proti tehdejšímu poměru v církvi tedy J. K. Tyl viděl jeden „...z prvních projevů boje za svobodu svědomí a důstojnost člověka...“.⁶⁰ Tyto první projevy pak podle Tyla měly více či méně vyústit v nově vytvářené české společnosti. Z dnešního, moderního pohledu je ovšem nutné mít na paměti, že Hus představoval, i přes své snahy o změny, člověka středověku a podstatu boje za svobodu vnímal odlišně, než jak ji pojímali v 19. a 20. století, do kterých autor Jana Husa přenesl. Z tohoto důvodu tedy není správné podporovat názor Lva Sychravy, který Mistra Husa dokonce uznal jako jednoho z představitelů „...novodobého pojmu svobody...“.⁶¹ Tolerovat lze ovšem typ svobody, který zůstává v rovině církevní, tak jak ji primárně chápal a podával sám Hus. Tímto způsobem se tématu dotkl František Palacký, jenž označoval Husa jako „...zástupce svobody duchovní...“.⁶²

Jiní ovšem spojování osoby Jana Husa s tématem svobody viděli skepticky a poměrně tvrdě tento jev odsoudili. Jedním z nich byl oponent Husových přívrženců Josef Tunka, protože podle něj takový člověk vyznávající svobodu, „...necítí odpovědnost žádnou a svědomí nemá žádné“.⁶³ S jeho názorem by na přelomu 19. a 20. století již pravděpodobně nesouhlasila ani většina prokatolicky laděných myslitelů.

Neopomenutelné bylo rovněž Mistrovo vlastenectví. Stal se jednou z největších postav českých dějin a také inspirací národa. Evangelický myslitel a nejvýznamnější Husův přívrženec František Palacký, který se jako první začal husitstvím důsledněji zabývat, „...otevřel před českou polis obraz Husa...“.⁶⁴ Z tohoto důvodu dnes i profesor Jiří Hanuš ocenil přínos Palackého a označil jej za člověka, který vytvořil Husův „liberální základ moderní interpretace“.⁶⁵

Nejvýznamnějším prvkem, který Palacký jednoznačně viděl v obraze Husa jako vlastence, byla potřeba pomoci jeho odkazem při emancipaci národa. Na tento jeho názor pak navazovali další historici a rozvíjeli tak Palackého interpretaci výkladu o českém kazateli. Josef Pekař kupříkladu varoval, že dnešní obyčejný člověk už není

⁶⁰TYL, Josef Kajetán: *Jan Hus*. Praha 1966, s. 154.

⁶¹SYCHRAVA, Lev - LINHART, Josef: *6. červenec 1915 a vznik Československé republiky: k 20. výročí Masarykova vystoupení v Curychu a Ženevě ve dnech 4. a 6. července 1915*. Praha 1935, s. 72.

⁶²HLAVÁČEK, P.: *O felix Bohemia!*, s. 51.

⁶³TUNKA, F.: *Jan Hus*, s. 164.

⁶⁴HRDLIČKA, Jaroslav: *Hus a husitství v díle Vlastimila Kybala*. Brno 1999, s. 13.

⁶⁵SVOBODA, Jiří et al: *Jan Hus: 600 let od smrti*. Praha 2015, s. 24.

tak horlivý v pojmání Jana Husa jako vlastence, jak si ho možná Palacký během svého zkoumání představoval. Nelze ovšem i přes Pekařovo varování opomenout, že se ve druhé polovině 19. století všemožně napomáhalo udržování Husova kultu právě z důvodu emancipačních snah. Tato situace byla způsobena vyhrcočeným nacionálním cítěním, jehož příčinou se stal stále se zvyšující tlak habsburské monarchie. Vzhledem k tomu považovali přední myslitelé společnosti za nanejvýš důležité udržovat Husa v silném povědomí národa a jako symbol jeho vlastenectví a připodobnění útlaku jim sloužily části z kostnického vězení, které byly zazděny v základech Národního divadla.⁶⁶

V rámci rozvíjejícího se vlastenectví v tehdejší společnosti nelze opomenout vnímání Mistra jako obhájce práv českého národa vůči Němcům. Protiněmecký postoj ve středověku, který údajně podporoval, byl aplikován na české snahy přelomu 19. a 20. století a vyhracen také událostmi první světové války. Je nutné zdůraznit, že díky vzniklé situaci se v dané době stala prioritou větší samostatnost v rámci Habsburské monarchie, jenž vygradovala v úsilí o úplnou samostatnost českého národa.

Poslední zajímavý obraz polemizoval o Husovi jako o vědci. Mistr se snažil svou hlubokou víru pokrokově doplňovat filozofickým a vědeckým pojetím, a právě díky tomu se podle Masaryka zvyšovala možná šance na úspěch jeho úsilí. Tento fakt podpořilo odůvodnění, že i Husovy snahy o vylepšení jazyka, tedy součást jeho vědecké činnosti, posílily samotné uvědomování národa. Rovněž v současnosti je Hus stále vnímán i jako vědecká osobnost, což umocňuje tvrzení Jiřího Kejře, který připomenul, že kazatel ve svých dílech odmítal používat germanismy.⁶⁷

V pohledu na Mistra jako vědce se ovšem často objevovala silná opozice, a to nejen ze strany katolického duchovenstva, ale také ze strany Husových přívrženců. Ozývaly se hlasy, upozorňující, že v rámci vědy mohli myslitelé českého kazatele hodnotit nad míru jeho schopností. Vzdělanci společnosti 19. a 20. století připomínali, že Mistrovy spisy nutně nemusely znamenat, že byl neomylným učencem, a v některých případech panovalo dokonce přesvědčení, že Jeroným Pražský býval sám o sobě nadanějším vědcem než samotný Mistr Jan Hus. K názoru na vztah českého

⁶⁶SOUKUPOVÁ, Blanka - NOSKOVÁ, Helena, - BEDNAŘÍK, Petr (eds.): *Paměť - národ - menšiny - marginalizace - identity*. Praha 2013-2014, s. 11.

⁶⁷KEJŘ, J.: *Jan Hus známý i neznámý*, s. 16.

kazatele a vědy se vyjádřil i protestant Žilka, který připomněl: „*Že by se byl vyznamenal nějakou nadobyčejnou učeností, není zjištěno.*“⁶⁸

Není tedy překvapením, že nevědecký obraz Husa ve společnosti se snažili umocňovat i církevní myslitelé, a to tvrzením, že svá díla sepisoval na základě myšlenek Johna Wiclefa, jako tomu bylo ve spisu *O církvi*.⁶⁹ Díky daným názorům se nelze divit, že jeho práce se v tehdejší společnosti, a vlastně i dnes, už běžně nečtou a mají se cenit „...*jen relativně a historicky*...“.⁷⁰ Důsledkem toho také často nevycházely tiskem a panovala údajná neinformovanost o této středověké osobnosti.

Z výše uvedených názorů můžeme vyvodit, že posun v pohledech společnosti nebyl vždy pouze pozitivní. Česká veřejnost Jana Husa roku 1915 považovala především za národního hrdinu, který se obětoval pouze pro blaho národa, a který údajně bojoval proti německému útlaku, stejně jako proti němu museli bojovat obyvatelé českého národa přelomu 19. a 20. století. Společnost tak tlačila, je ovšem dobré zmínit, že ne vždy vědomě, Husovu teologickou a vědeckou stránku osobnosti do ústraní, na úkor nacionálního aspektu. Toto svým způsobem podporoval i Vlastimil Kybal, který v něm viděl především velkou národní osobnost. Nelze se tedy divit, že v rámci české společnosti přelomu století se stupňoval i Husův antikult mezi českými Němci.

Stručně lze na závěr kapitoly připomenout, že někteří v rámci dobových událostí přelomu 19. a 20. století považovali jeho církevní význam v moderní společnosti za přežitek a kult Mistra Husa stále více promítali do tehdejší politické situace.⁷¹ Jiní ovšem, jako například Václav Novotný, odmítali ignorovat jeho náboženskou část života, a správně ji do svých výkladů o Mistru Janu Husovi zahrnovali. Opomíjet jeho náboženskou podstatu díky silicím negativnímu ohlasu vůči všeobecně uznávanému katolickému názoru by jistě nebylo správné. Netřeba rovněž zdůrazňovat, že nekatolická část společnosti by hodnotu Jana Husa přílišnou mírou kritiky tehdejšího duchovenstva nezvýšila. Pouze by bylo mezi lidmi dosaženo

⁶⁸*Přípravy naše a různých jiných stran na rok 1915. Vlast', 31, 1914, č. 1, s. 77.*

⁶⁹ŠMAHEL, F.: *Jan Hus*, s. 163.

⁷⁰1915. *Vlast', 31, 1915, č. 10, s. 907.*

⁷¹*Přípravy naše a různých jiných stran na rok 1915. Vlast', 30, 1913, č. 2, s. 173.*

pocitu, že osobu Mistra jeho přívrženci využívali k vlastním potřebám, což samozřejmě nebylo žádoucí.

Husova osobnost v sobě ukrývala spoustu obrazů, které vznikaly z důvodů zvýšit prestiž národa ve světě a tím jeho sebevědomí a výchovu obyvatelstva. Mistrův obraz byl sice stále využíván proti katolické církvi a náboženství, i přesto ovšem zaznamenal posun. V některých bodech pokrokoví představitelé společnosti už nestáli a dodnes nestojí tak striktně proti přívržencům katolického názoru, čemuž jistě napomohla i částečná změna pohledu církve na Jana Husa. Je nutné upozornit, že častější zobrazení, oblíbené tehdejší českou společností, poukazovalo na Mistra jako na vlastence a německého odpůrce, což bylo dáno dobovými protiněmeckými snahami. Hromadně tak opomíjeli důležitý fakt, že by dal přednost Němci před Čechem, pokud ten uznával víru propagovanou Mistrem lépe než jeho vlastní krajan.

Není pochyb o tom, že nyní ve 21. století, si každý může vytvořit svůj vlastní obraz o tomto českém kazateli. Důležitý je ovšem fakt, že osobnost Jana Husa představovala a vždy bude představovat jeden z hlavních symbolů naší historie i současnosti.

4. Cesta k oslavám Jana Husa v roce 1915

O Husových oslavách, které tvořily jednu ze zajímavých kapitol českých dějin, jsme mohli poprvé spatřit zmínky již v roce 1868.⁷² Tedy v neklidném období, kdy se po rakousko-uherském vyrovnání čeští politici cítili nedocenění a nelíbilo se jim zrovnoprávnění Uher s Rakouskem. Docházelo alespoň k vyzdvihování národa proti Rakousko-Uhersku, což souviselo s hlavním zájmem českých politických osobností, který směřoval ke snaze o budoucí česko-rakouské vyrovnání.⁷³ Další oslava se konala následujícího roku 1869, kdy jedním z řečníků byl například Karel Sabina, jenž svůj názor na dogmata prezentoval s jasným antiklerikálním podtónem. Znovuobjevený zájem o husovské téma se stalo v témže roce rovněž impulsem ke snaze revidovat Mistrův případ.⁷⁴

Celkově lze konstatovat, že průběh oslav měl v 19. století obdobnou podobu. Slavilo se pálením svící, průvodem, poutěmi k údajnému Husovu rodnému domu a podobnými akcemi. Postupně však i v této oblasti docházelo k nevyhnutelnému vývoji. Posun lze vidět již počátkem 20. století, kdy se oslavy více prezentovaly v agitačním světle politických stran. To znamená, že se namísto průvodů pořádaly různé schůze nebo přednášky. V tomto období došlo také k povzbuzení vědecké činnosti.

Se změnou oslav si někteří lidé také začali pokládat zajímavou otázku, zda by samotný Jan Hus s tímto průběhem událostí souhlasil. Lze si povšimnout, že již při této základní otázce vznikalo napětí mezi dvěma názorovými proudy, které se v této době stavěly v české společnosti proti sobě.

Katoličtí myslitelé, kteří prosazovali mezi lidmi názor, že by se mu daný průběh jistě nezamlouval, viděli Mistra Jana Husa jako původně katolického nepřítel, který odmítl tehdejší církev a musel být upálen za své neodvolané názory. Naopak pokrokový tábor podporoval nový vývoj oslav. Vyzdvihoval více Husovu hrdinnost, kterou při obhajobě své pravdy prokázal, nebo jeho nacionální, ale rovněž alespoň okrajově náboženské snahy. Jejich střety v pojetí oslav, v pojetí samotné osobnosti českého kazatele, se stupňovaly s blížícím se jubilejním rokem 1915. Důvodem bylo,

⁷²*Slavnosti Jana Husa. Vlast'*, 27, 1911, č. 11, s. 1033.

⁷³Čeští politici nicméně docílili navrácení korunovačních klenotů do Prahy.

⁷⁴KOTYK, Jiří: *Spor o revizi Husova procesu*. Praha 2001, s. 18.

že každá strana sledovala jiné cíle a svými obrazy vytvořenými z názorů na Jana Husa chtěla podpořit prosazení svých představ ve stále vyhrocenějším boji o podobu jeho osobnosti, ale rovněž i o podobu nově vznikající nacionální společnosti. Všeobecně se oba tábory dokázaly shodnout pouze na jediné záležitosti, a to zásadách budoucích oslav zahrnujících „...*důstojnost, věcnost, vážnost, pravdivost*...“.⁷⁵ Měly obsahovat jak náboženskou, tak kulturní, literární, sociální a dokonce i „úměrně“ agitační složku.

Pro pochopení, kam až Husovy oslavy roku 1915 dospěly, je dobré v této kapitole předložit jejich přípravy už od roku 1910. Nalezneme zde přínosné informace k orientaci v rámci situace kolem oslav, přestože aktivity lze snad nejvíce sledovat v období těsně před první světovou válkou, která následně přípravy utlumila.

4.1. První roky Husových oslav

Již v prvním roce příprav na Husovo jubileum, tedy v roce 1910, začalo docházet ke konfrontacím mezi katolickým a nekatolickým táborem. Jedním z důvodů byl například střet mezi snahou zachovat klasičtější společnost zaměřenou více na náboženství a snahou vytvořit společnost, která je více pokroková a na církve méně vázaná. Taktika obrany i slovních útoků obou táborů si našla brzy své uplatnění, kdy si můžeme například povšimnout angažovanosti hnutí Volné myšlenky.⁷⁶ Nelze totiž ignorovat, že oslavy získaly protikatolický charakter právě v ten okamžik, kdy agitaci k výročním slavnostem Mistra Jana Husa převzali volnomyšlenkáři. Prokatolická část společnosti ovšem odmítala tlaku odpůrců podlehnout a připravovala co nejlepší program obhajoby svých stanovisek týkajících se tématu. Jejich plán spočíval ve vydávání brožur, pořádání přednášek a dalších aktivit, aby ve svém znění předložili společnosti informace o této osobnosti. Katolíci si uvědomovali hlavní a základní skutečnost, že je nutné být velice dobře připraven již od počátku své činnosti. I z tohoto důvodu se snažil farář Vlastimil Hálek vyzývat zastánce tradičně přijímaného náboženského pojetí Jana Husa, aby střežili informace k tomuto tématu.⁷⁷

⁷⁵Přípravy naše a různých jiných stran na r. 1915. *Vlast*, 31, 1915, č. 5, s. 460.

⁷⁶Paběrky z novin a veřejného života. *Vlast*, 27, 1910, č. 1, s. 92.

⁷⁷Spolkové zprávy družstva *Vlast*. *Vlast*, 27, 1911, č. 11, s. 1054.

Hodnotitelé Husovských oslav roku 1911 kritizovali plány obou táborů. Údajně si všimli, i přes snahy katolických a nekatolických přívrženců, že význam slavnosti ve srovnání s oslavami minulými klesá. Základem jejich názoru se stal pocit, že představitelé zajímající se o událost nevyvíjí dostatečnou aktivitu. Ve skutečnosti byl ovšem na vině omezený pohled na oslavy, protože představu hodnotitelů vyplňovalo zejména pálení hranic a pochody, které se na rozdíl od minulých let nekonaly. Namísto této tradice se slavilo různými přednáškami, které vznikly částečně kvůli konfrontacím mezi tábory, a staly se způsobem, jak je rozvíjet či řešit. Je zajímavé připomenout, že v tomto roce se uskutečnil obdivuhodný počet takovýchto setkání. Bylo uspořádáno až 193 schůzí a přednášek.⁷⁸

Další zdroje, které napomáhaly ke konfrontacím, představovala periodika. Byly zde prezentovány názory představitelů české společnosti za pomoci vyjadřování se obou táborů v rámci Husova tématu. Kupříkladu *Čas*, tisk inklinující k protestantismu, vyzýval k vystoupení proti kléru, protože tím bude údajně splacen dluh Janu Husovi. Z jejich přístupu lze pozorovat, že se snažili veřejnosti vsugerovat ideu odstranění církve. Sliby podporující takovéto myšlenky typu „...*okamžitě stoupne mravnost...*“, byly více než typické.⁷⁹ Články zabývající se alespoň v krátkosti touto problematikou lze samozřejmě objevit i v dalším tisku, jako kupříkladu v periodiku *Venkov* nebo v měsíčníku volnomyšlenkářů pojmenovaným *Havlíček*.⁸⁰ Zároveň mohl tehdejší čtenář najít v časopisech kromě reakcí na názory představitelů i výzvy k oslavám, kterým vyzývatele vyjadřovali plnou podporu. Všeobecně se tedy dá říci, že informovanost v časopisech fungovala na poměrně slušné úrovni a postupně se navíc zlepšovala. Rozmanitá škála řečníků nebo periodik ovšem nemusela být chápána vždy výhradně pozitivně.

Jestliže zvážíme možnost, že informace zprostředkované řečí nebo článkem byly spíše vnímány jako politická agitace, pak mohly postrádat historickou pravdu. Narůstající změny v oslavách se z tohoto důvodu staly pro tehdejší církev možností, jak varovat před zkreslováním Jana Husa nekatolickými přívrženci ve společnosti. Vycházeli zejména z myšlenky, že přednášky a schůze byly „...*bez pochodňových průvodů a osvětlených oken...daleko nebezpečnější než pouliční parádování*“.⁸¹ Za

⁷⁸*Oslavy Mistra Jana Husa. Vlast', 28, 1912, č. 12, s. 1140.*

⁷⁹*Paběrky z novin a veřejného života. Vlast', 27, 1911, č. 8, s. 775.*

⁸⁰*Slavnosti Jana Husa. Vlast', 27, 1911, č. 11, s. 1124.*

⁸¹*Oslavy Mistra Jana Husa. Vlast', 28, 1912, č. 12, s. 1143.*

nebezpečí považovali promítnutí tehdejší politické scény do Husových slavností, kdy byl kupříkladu Mistr vyličen jako demokrat přelomu 19. a 20. století, což samozřejmě nezachycovalo opravdového středověkého kazatele. Časopis *Vlast'* při takovém zachycení Husovy osobnosti ihned zareagoval v podobě poučení, že nynější demokrat bojoval proti šlechtické vrstvě, přičemž bylo dokázáno, že Jan Hus s ní kontakt udržoval.⁸²

Názorová agrese se zvyšovala s přibývajícím angažovaností českých myslitelů okolo tématu. Zejména ze strany přívrženců všeobecně přijímaného názoru o Husovi lze pozorovat rychle narůstající kritiku. V roce 1912 katolicky zaměřená *Vlast'* kriticky reaguje na vyjádřený názor Václava Flajšhansa v *Sebraných spisech Husových*, kde autor zastával přesvědčení, že Husova odpověď na první žalobu byla klidná a vzorová. Myšlenka se ovšem setkala s poměrně tvrdým odsouzením ze strany Františka Klobouka, který Flajšhansovy snahy označil za „...nerozvážené a nevědecké...“.⁸³ Důvody takového odsuzování měly přirozeně i postranní význam, kdy se církevní myslitelé snažili dokázat, jak velcí volnomyšlenkářští nevěřící, kteří Husa ani neměli do důsledků prostudovaného, ho chtěli oslavovat. Tuto činnost nekatolické části společnosti si dokázali zdůvodňovat pouze tím, že přes jejich údajný záměr vést českou společnost podle Husova vzoru, se jednalo pouze o prosté zmatení velké části společnosti ve svůj prospěch. Katolíci se pozastavovali i nad oslavami některých dalších stran české společnosti, jako byli sociální demokraté. Považovali je totiž za pouhé bezvěrce. Klerikálové si lehce zdůvodnili, k čemu jim Hus sloužil, jelikož „každá protikatolická strana hledí za jeho oslavy chytat lidi, vodit je do organizace a nastavovat jen kasy pro účely strany“.⁸⁴

Přirozeně nelze opomíjet, že všeobecné podezřívání z manipulace panovalo v obou zneprátelených táborech. To lze dosvědčit pokrokářskými stoupenci, kteří se ozývali proti římskokatolické církvi a svou kritiku odůvodňovali názorem, že se její přívrženci pouze snažili zmanipulovat příliš důvěřivé osoby. Církevní myslitelé se ovšem snažili bránit. Zdůrazňovali, že svým způsobem se snaží Husa docenit, ale také doufali, že společnost porozumí katolické církvi a pokusí se ji lépe poznat.

⁸²Přípravy naše a různých jiných stran na r. 1915. *Vlast'*, 29, 1913, č. 12, s. 1139.

⁸³Přípravy naše a různých jiných stran na r. 1915. *Vlast'*, 29, 1912, č. 1, s. 75.

⁸⁴Slavnosti Jana Husa. *Vlast'*, 27, 1911, č. 12, s. 1124.

Nelze rovněž opomenout fakt, že k názorovým rozbrojům a jiným postojům okolo budoucí velkolepě zamýšlené oslavy nemuselo docházet pouze mezi klasicky přijímaným a pokrokovým pohledem, ale rovněž v rámci názoru jednoho tábora. Příkladem může být nedůvěra ze strany socialistů, kteří pozorovali „...i u pokrokových měšťáků silnou inklinaci k hledání jakéhosi nového, moderního náboženství,“ přičemž u nich tato situace vyvolávala nelibost.⁸⁵ Je sice pravda, že se pokroková část snažila Husa zachytit i jako nábožensky založenou osobu, ovšem je třeba si uvědomit, že se svým postojem rozhodně neměla v plánu přiklonit k římskokatolické církvi. Snažila se podpořit spíše protestantismus, což si socialisté příliš neuvědomovali, nebo si odmítali tuto skutečnost připustit.

Pro úplnost je nutné říci, že i přes vyhraněné názory obou táborů mohlo dojít ke shodě. Obě strany společnosti, prokatolická i protikatolická, viděly jako klíč pro zdárný průběh oslav pečlivé prostudování Husovy osobnosti i jeho spisů kvůli obavám z toho, aby jeho postava nebyla vyložena pouze jako osoba vlastenecká, protože tím by došlo k úplnému pomíjení jeho náboženské podstaty, a to žádná ze stran tehdejší české společnosti nechtěla. Tato jejich obava byla rozhodně opodstatněná, protože se snaha oběma táborům ne vždy dařila. Lze připomenout například názor Dr. Loskota zachycený ve *Vlasti*, který kritizoval zamlčování Husa jako reformátora a vinil z toho katolické kleriky.⁸⁶ V periodiku se ovšem ohrazují a připomínají, že Husovi údajně žádná pravomoc reformovat církev nepříslušela, tak z jakého důvodu by měly českého kazatele považovat za reformátora.

Lze upozornit i na tehdejší zvýšenou kooperaci stran.⁸⁷ První zmínky o tomto jevu lze dohledat v periodiku *Vlast'* z roku 1913, kdy zastánci katolické strany nebyli na rozdíl od dřívějších let schopni sledovat spolupráci v oponentském názorovém táboře a zdáli se být z nastalé situace lehce nervózní. Daná spolupráce stran spočívala kupříkladu ve společných proslovech a akcích, kdy si tyto představitelé slibovali větší možnost agitace pro zvýraznění jejich propagovaného více či méně politického pohledu. Je ovšem dobré zdůraznit, že někteří, jako například sociálně demokratičtí autonomisté, tuto strategii nepovažovali za nejlepší volbu a oslavy si vytvářeli raději sami.⁸⁸ Stmelení politických stran mělo dopad na konání přednášek o Husovi, kterých

⁸⁵*Přípravy naše a různých jiných stran na r. 1915. Vlast', 29, 1913, č. 12, s. 1139.*

⁸⁶*Přípravy naše a různých jiných stran na r. 1915. Vlast', 29, 1912, č. 3, s. 266.*

⁸⁷Strany národně sociální, státoprávně radikální, pokrokové i agrární.

⁸⁸*Oslavy M. J. Husa. Vlast', 29, 1913, č. 11, s. 1037.*

bylo méně než v předchozím roce. Tato skutečnost se následně odrazila ve zdánlivém úpadku aktivity v očích tehdejší společnosti. Situace ovšem musí být brána s nadhledem, protože v poměru s minulými roky se konalo například na Moravě paradoxně více přednášek a aktivit než dříve. Z Moravy lze zmínit brněnské pokrokáře, kteří v rámci své činnosti chtěli k přípravám přispět ustanovením programu pro rok 1915.⁸⁹ Rozhodně tedy převažovala pozitiva spolupráce, ke kterým například patřil zrod myšlenky o vytvoření jednotné národní oslavy a zjišťování informací k jubilejní oslavě roku 1915, kdy obce a spolky byly obeslány otázkami, které se měly stát materiálním základem.

K nově vzniklé spolupráci se samozřejmě vyjádřili i církevní stoupenci. V pracovní provázanosti stran kupodivu viděli pozitivum, ze kterého údajně mohli vytěžít oni sami, protože „jednota protikatolických stran v oslavách Husa...povzbudí zajisté náš katolický tábor ke společné práci na obranu církve a katolíků k roku 1915“.⁹⁰ Neopomenuli ovšem zdůraznit přesvědčení, že si nekatolická část společnosti přisvojuje českého kazatele až přespříliš a ve finálním roce všechna práce zůstane na duchovních, jejichž snažení v oslavách je tolik negativně odsuzováno. Neoblopným názorem přívrženců římskokatolické církve na společně vynaloženou aktivitu stran byl fakt, že na rozdíl od zbytku české společnosti je katolicky orientovaná veřejnost schopná při sobě stát nejen při významnějších akcích či oslavách. Přesto byli ostražití a nechtěli být proti nekatolicky angažovaným skupinám v této záležitosti pozadu. Ve své samolibosti zacházeli až k takovým reakcím, kdy považovali svou práci za tak dobře odvedenou, protože „...zabírá snad všechny obory...“.⁹¹ Jednoduše řečeno shrnuli své snažení zatím jako nejproduktivnější.

Aktivita dalších skupin tehdejší české společnosti byla nutným odrazem veškerých snah katolicky orientovaných přívrženců, ale i pokrokářských myslitelů českého národa. Jedním z takových reprezentantů se stala vrstva studentstva, která se chtěla na akci rovněž podílet. Mládež se snažila svou činnost zdůvodňovat skutečností, že Jan Hus byl důležitou součástí univerzity a rozhodně by tu mělo o Husových oslavách panovat větší povědomí. Tehdejší ministerstvo jim však aktivity zakázalo, protože se političtí představitelé báli, že by mohlo vzhledem k jejich mladistvé

⁸⁹*Oslavy M. J. Husa v roce 1913. Vlast*, 29, 1913, č. 12, s. 1136.

⁹⁰Tamtéž s. 1137.

⁹¹*Přípravy naše a různých jiných stran na rok 1915. Vlast*, 30, 1913, č. 1, s. 85.

horlivosti dojít k možným nepokojům. Reakcí úřadů na tento fakt se stala i povinnost mít předem schválené pomůcky a obrazy k tématice Mistra Jana Husa ve školách. Studenti svou činností vzbuzovali zájem nejen u politických představitelů, ale rovněž u samotné církve. Ta brala na vědomí jejich snahy, na druhou stranu však uznala svoji povinnost si pohlídat, aby „...česká mládež zůstala katolickou i přes boj v roce 1915“.⁹² Proto se církevní hodnostáři snažili předkládat, a to nejen studentům, informace o tom, jaké dopady mělo husitské hnutí, jak se husité chovali, a jaké bylo z jejich pohledu opravdové chování Jana Husa. Panovala myšlenka, že čím dříve se mládež dozví o sporu církve s Janem Husem, tím snadněji si vytvoří pravdivý obraz českého kazatele. Z tohoto důvodu byly s Mistrovým příběhem seznamovány již malé děti.

Není tedy pochyb o tom, že obě strany se k práci stavěly podle svých možností zodpovědně a aktivně, i přes jejich mnohdy názorově zabarvené výklady. Jejich plány byly čím dál náročnější, takže následující rok 1914 se měl nést v duchu velkých přípravných činností. Tento postoj se odrazil ve výzvách ke spolupráci s dalšími spolky, ale i v ostatních aktivitách, kdy ve výsledku měl být v budoucnu například odhalen Husův pomník, měly být vydávány spisy a knížky pro děti, hojně pořádány schůze a přednášky i s projekcí obrazů. Pro ukázkou lze zmínit přednášku Václava Novotného, která se odehrála pátého července 1915 na půdě Karlo-Ferdinandovy univerzity, kde zdůraznil nutnost vnímat Husovu osobnost bez oddělení jeho náboženské podstaty.⁹³ Tyto aktivní snahy katolických i pokrokářských myslitelů se ovšem promítly i na jiných místech než v tehdejší Praze. Jednu z takových lze zmínit prostřednictvím Česko-bratrské jednoty Husovy v Olomouci, která se rozhodla aktivně přispět k Husovu výročí a zamýšlela Mistra oslavit postavením Husovy kaple i se sálem. Po dokončení měl tento prostor sloužit k přednáškám pokrokářské a protestantské strany, protože podle nich „český národ byl nejslavnější, když byl evangelický“.⁹⁴

Jak lze správně předpokládat, již v období před první světovou válkou bylo více než jasné, že nově vznikající společnost šla k demonstracím proti církvi i přes velice mírné náznaky jakési shody v názoru na Husovské oslavy. Z tohoto důvodu se

⁹²Přípravy naše a různých jiných stran na r. 1915. *Vlast*, 30, 1914, č. 9, s. 715.

⁹³HRDLIČKA, J.: *Hus a husitství*, s. 89.

⁹⁴Přípravy naše a různých jiných stran na rok 1915. *Vlast*, 30, 1914, č. 5, s. 409.

katoličtí přívrženci snažili silně mezi lidmi prosazovat, že Jan Hus českým necírkevním myslitelům vytvořil jen záminku k možným útokům na církve a šířily se zvěsti, že rok 1915 byl zamýšlený jako vrchol snažení, kdy dojde k odtrhnutí od církve.⁹⁵ Je nutné ovšem připomenout alespoň jedno malé pozitivum, a to, že se příležitostně objevovali i tací, kteří se snažili oslavovat pouze samotnou velikost Jana Husa bez „...zřetelů politických nebo nábožensky agitačních,“ což bylo například jedním z bodů programu Osvětového svazu.⁹⁶ Náplní takového neutrálního programu se pak stávala snaha oslavovat zejména jeho vzdělanost. Reakcí na takové postoje se dostávala do popředí i myšlenka zakládání institucí, které by měly nést Husovo jméno.

4.2. Rok 1914

Rok 1914 znamenal ve světě zlom v podobě 1. světové války, která dosáhla zatím netušených rozměrů válečného konfliktu. Pro dnešního člověka tedy zajisté není překvapením, že se nastalá situace odrazila v nejrůznějších směrech společnosti a Husův obraz dobrého člověka tvořil v těžkých časech jakousi naději.

V období, kdy se začínalo s blížícím se rokem 1915 polemizovat o formě oslav, byla válkou podsunuta základní a nejdůležitější otázka, zda připravovanou oslavu vůbec uskutečnit. Časopis *Vlast*, na základě informací z periodika *Naše doba*, přinesl roku 1914 převážně jasnou odpověď, která vyzněla ve prospěch snahy Husovu slavnost nepřerušit.⁹⁷ Samotná oslava nebyla totiž ohrožená. Pouze bylo nutné omezit přípravy na jubilejní rok a tím tehdejší česká společnost myslela uskromnění jeho vnější reprezentace. Představitelé zabývající se touto významnou událostí si uvědomovali, že pokud by chtěli ukázat dobré mravy, měli by se chovat pokorně i k této slavnosti a měli by především vnitřně zapůsobit a podpořit myšlenky českého národa. Z tohoto důvodu se většinové smýšlení, zahrnující nábožensky i pokrokově orientovanou část společnosti, přiklánělo k prosazování oslav, které by nevedlo pouze k obrovské akci národa a zviditelnění jejích aktérů. Svědectví daného přístupu můžeme hledat u agrárníků, kteří zdůrazňovali, že „oslavování památky...nesmíme zneužítí

⁹⁵Přípravy naše a různých jiných stran na r. 1915. *Vlast*, 29, 1912, č. 3, s. 265.

⁹⁶Spolkové zprávy družstva *Vlast*. *Vlast*, č. 30, 1914, č. 8, s. 616.

⁹⁷Přípravy naše a různých jiných stran na r. 1915. *Vlast*, 31, 1914, č. 3, s. 262.

*k protináboženskému štvání“.*⁹⁸ Z uvedeného postoje by se tedy dalo předpokládat, že těsně před jubilejním rokem se společnost shodovala s katolickými mysliteli. Ovšem jak další informace dokládají, objevující se shoda mezi dvěma českými tábory zabývající se postavou Mistra Husa nebyla samozřejmostí. Lze jmenovat například snahu oslavovat Husa v okázalém duchu i na školách. V tomto případě ovšem došlo k zásahu ze strany c. k. zemské školní rady, která stála rozhodně proti.⁹⁹

Dalším postojem k oslavám během válečného stavu byl návrh na jejich úplné zrušení. Tento názor byl menšinový, ovšem vyskytoval se. K záležitosti se vyjádřila periodika jako *Naše doba* a *Čas*, která by nejraději Husovo uctění odložila až na rok 1916.¹⁰⁰ Autoři článků pravděpodobně předpokládali, že již bude po válce. Nutno rovněž uznat jejich argumentaci, která byla poměrně prostá a logická. Uvědomovali si, že i v klidné době se mohou pořadatelé akce objevit v časové tísní, nemluvě v období válečného stavu země.

Ať už se objevovaly hlasy pro či proti oslavám, snahy o uspořádání slavnostní události rozhodně existovaly. Vznikaly nejrůznější plány, ale jejich realizaci vzhledem k válce zpochybňovali zejména církevní myslitelé. Je důležité podotknout, že se nelze tomuto názoru od přívrženců tradičně pojímaného výkladu Jana Husa divit. Zdůvodnění jejich domněnky je možné hledat v nekatolickém táboře, kde ne vždy panovala jednota. Samotní stoupenci Mistra Jana Husa se nemohli domluvit, protože každý „...*odporčuje Husovu oslavu, ale chvalořečníci již nevědí, jaké příčiny k oslavě by měli udati...*“.¹⁰¹ Zároveň katolíci v rámci kritiky nekatolíků vyzdvihli i komerční prosazování tohoto církevního kazatele. Jeho jméno bylo využíváno k reklamě nejrůznějších výrobků, jako byly například ubrusy, což církevní přívrženci rozhodně neschvalovali.

Ochromení příprav Husových oslav a otupění činnosti časopisů a dalších informačních zdrojů, jak církevně orientovaná část společnosti správně předpokládala, opravdu nastalo. Jeden z takových ve finále nezrealizovaných projektů pokrokové části veřejnosti představoval přednáškový cyklus „*Škola Husova*“.¹⁰² Z dané akce musela být zrušena již první přednáška, což nebylo příliš pozitivní a přední nekatolíci

⁹⁸*Přípravy naše a různých jiných stran na rok 1915. Vlast, 31, 1914, č. 1, s. 77.*

⁹⁹*Přípravy naše a různých jiných stran na rok 1915. Vlast, 31, 1914, č. 2, s. 172.*

¹⁰⁰*Přípravy naše a různých jiných stran na r. 1915. Vlast, 31, 1915, č. 6, s. 545.*

¹⁰¹Tamtéž, s. 545.

¹⁰²Tamtéž, s. 545.

myslitelé si danou situaci uvědomovali. Oslabení využili ve svůj prospěch přívrženci klasicky přijímaného názoru o Husovi, kteří doporučovali více než v dřívějších letech katolicky podbarvené spisy, protože ostatní práce byly údajně „...*plné zášti, proti katolické církvi psané, po většině velice chatrně*...“.¹⁰³ Na podporu jejich výkladu vyšlo například v roce 1914 jedno z mála nových děl, a to krátká brožura Václava Olivy.¹⁰⁴ V ní se snažil podat Husův obraz podle klasicky uznávaného výkladu velice jednoduše, aby byla srozumitelná co největšímu počtu lidí. Stále více obyvatel mělo totiž tendenci k Husovi naprosto nekriticky vzhlížet a církve si stála za tím, že jejím zájmem nemělo být zatajování skutečnosti o Husovi.

V kritickém pojmání Mistrova případu došlo mezi tábory opět ke shodě, i když samozřejmě každá strana si snažila výklad uzpůsobit podle svých stanovisek. V rámci jejich kritického přístupu se poměrně rozumně jevil kompromis, kdy Hus neměl být vyzdvihován nerealisticky a projevenou reakcí ve válečném období bylo alespoň studování rukopisů Mistra Jana Husa uložených v knihovnách.

4.3. Jubilejní rok 1915 a doznívání oslav

Jubilejní oslava v roce 1915 se i přes předchozí polemiky o uskutečnění zrealizovala. Nutno dodat, že utlumení činnosti obou táborů v předchozím roce nezabránilo, aby byla událost v rámci aktivit poměrně bohatá. Lev Sychrava k oslavám konstatoval, že Evropa se chystala „...*pokloniti...památce velikého Čecha, jenž před 500 lety podal světu slavný příklad, jak třeba žítí, aby zvítězila pravda a právo*“.¹⁰⁵

V první řadě vyvrcholila snaha zapojit do oslav nejrozličnější vrstvy společnosti. V tomto směru lze poukázat na větší ohlas u aktivit, které vykonávaly ženy. Kupříkladu v Praze byla zrealizována přednáška zabývající se tématem ženy působící v období reformace na českém území.¹⁰⁶ Je tedy více než jasné, že se snažily o zviditelnění feministické otázky v rámci velké Husovské oslavy, která si získala

¹⁰³*Přípravky naše a různých jiných stran na rok 1915.* Vlast', 31, 1914, č. 2, s. 168.

¹⁰⁴*Literatura.* Vlast', 31, 1914, č. 2, s. 179.

¹⁰⁵SYCHRAVA, L. - LINHART, J.: 6. červenec 1915 a vznik Československé republiky, s. 6.

¹⁰⁶1915. Vlast', 31, 1915, č. 10, s. 906.

pozornost celé společnosti. Často bohužel tomuto typu přednášek nikdo nepřikládal příliš velký význam, přestože společnost sama vybízela k jejich aktivitě.

Přívrženci katolického a nekatolického tábora se na výše uvedeném směru snah neshodovali. Pokroková část společnosti nezářidka kdy vyzývala, aby se svého náboženského vyznání ženy vzdaly a nepromítaly ho ve svých akcích. To se přirozeně nelíbilo zastáncům církve, kteří se snažili udržet svoji náboženskou představu Husovy záležitosti mezi všemi možnými vrstvami. Dobrovolná aktivita žen, celkové uznávání Husa ženami, je ovšem mírně zarážející. Hus se rozhodně ženského pokolení nezastával a emancipaci neuznával. Snad si toho ženy nebyly vědomy nebo se přes jeho poznámky typu „...otec má býti více ctěn než matka...“ již v této době přenesly a snažily se aktivně podílet na aktuálním dění společnosti.¹⁰⁷ Stejně jako evangelíci, kteří nechtěli při oslavách zůstat v pozadí a své protestantské konání přednášek naplánovali na pátého až sedmého července.¹⁰⁸ U protestantské činnosti byla zajisté pozitivem účast různých hostů, čímž mohla být celá událost obohacena. I přes jejich zvýšené snahy, které způsobily větší zájem o evangelickou část společnosti v rámci oslav, existovalo mnoho projektů, které zrealizovány nebyly. Jako příklad lze uvést jejich nápad o „...postavení Husova domu jako organizačního střediska evangelické reformované církve českomoravské...“.¹⁰⁹ Tento plán byl nejzajímavější tím, že chtěli připojit i evangelickou knihovnu, archiv a muzeum. Lze si tedy povšimnout, že prostřednictvím Jana Husa se snažili lid více nadchnout k seznámení se s evangelickou církví a ukázat jim svůj pohled na úkor katolíků. Ze strany protestantů byla významná i plánovaná schůze v mezinárodním měřítku.¹¹⁰ Některé přednášky ovšem přeložili na později, jiné zrušili úplně. Jak tedy lze pozorovat, poměry tehdejší situace ne vždy dovolily akce i přes veškeré snahy zrealizovat.

Myšlenka prezentovat se mezinárodně byla v daných přípravách poměrně dost aktuální a svým způsobem pokroková. Jak samotný časopis *Vlast'* upozornil, rok 1915 se měl „...zkrátka státí se rokem nejen intenzivní práce k prohloubení nazírání na Husa a českou reformaci v lidu samém, nýbrž také rokem naší manifestace vůči cizině“.¹¹¹ Z toho důvodu se objevovaly snahy na českou národní oslavu zvat

¹⁰⁷Přípravy naše a různých jiných stran na rok 1915. *Vlast'*, 31, 1914, č. 3, s. 264.

¹⁰⁸1915. *Vlast'*, 31, 1915, č. 10, s. 908.

¹⁰⁹HRDLIČKA, J.: *Hus a husitství*, s. 101.

¹¹⁰1915. *Vlast'*, 31, 1915, č. 10, s. 907.

¹¹¹Přípravy naše a různých jiných stran na r. 1915. *Vlast'*, 30, 1914, č. 5, s. 410.

zahraniční hosty, kterým byla pro motivaci nabízena například „...*pouť do Kostnice, na Kozí Hrádek, ...*“.¹¹² Jak lze ze snah pozorovat, jejich hlavním cílem bylo vytvořit si v cizině lepší celkový obraz, kdy si od jejich příznivého názoru slibovali lehčí prosazování nacionálních snah. Na základě aktivit v rámci Mistrových oslav chtěli toto zobrazení českého národa, které v zahraničí vznikalo, prohloubit. V Polsku byla údajně vydávána skvělá díla, jako byla historická studie Husité v Polsce od W. Sobieskiho.¹¹³ Výbornou myšlenkou bylo rovněž agitovat české obyvatele v cizině pomocí připraveného cyklu přednášek. Tento cyklus pro Severní Ameriku se nazýval „*Po stopách Husových*“.¹¹⁴ Ve finále jej ovšem kvůli nepříznivým podmínkám doby odložili, což bylo jistě pouze ke škodě. Čeští myslitelé se ovšem myšlenky seznamovat zahraničí s českými dějinami nevzdávali, a proto realizovali mnohé další snahy, jako bylo například založení *Svazu náboženských socialistů* v Amsterdamu.¹¹⁵

Aktivity v zahraničí se sice neuskutečnily v očekávaném měřítku, ovšem v domácím prostředí byla realizace akcí poměrně úspěšná. Jmenovat lze hned několik záležitostí, které čeští katoličtí i nekatoličtí pořadatelé prosadili. V jubilejním roce bylo jednou z velkých událostí položení základního kamene k Husovu domu.¹¹⁶ Tuto akci uspořádali plzeňští přívrženci katolíků a najdeme zde kupříkladu čítárnu pro veřejnost, čímž samozřejmě docházelo opět k většímu šíření nábožensky prosazovaného pohledu ve společnosti. Tímto kulturní oslavy Husa samozřejmě neskončily. Národní divadlo věnovalo Husovi celé čtyři dny, kdy se v tomto vyhrazeném čase hrál Jiráskův *Jan Hus* či *Jan Žižka*, Smetanova *Libuše* nebo Dvořákův *Král Václav IV.*¹¹⁷

Nutno připomenout, že některé akce nebyly přijímány českým lidem jednoznačně pozitivně a mohlo dojít i ke zklamání nad snahou pořadatelů. V tomto směru lze připomenout zrealizovanou Husovu výstavu.¹¹⁸ Přes veškeré očekávání byla část veřejnosti zklamána. K tomuto stavu přispělo například vyobrazování podob Mistra Husa, kdy byl znázorněn bez vousů a celkově jinak než byli lidé zvyklí.

¹¹²*Přípravy naše a různých jiných stran na r. 1915.* Vlast', 31, 1914, č. 2, s. 170.

¹¹³1915. Vlast', 31, 1915, č. 11, s. 985.

¹¹⁴*Přípravy naše a různých jiných stran na r. 1915.* Vlast', 31, 1915, č. 6, s. 550.

¹¹⁵Tamtéž, s. 551.

¹¹⁶1915. Vlast', 31, 1915, č. 10, s. 909.

¹¹⁷1915. Vlast', 31, 1915, č. 11, s. 985.

¹¹⁸1915. Vlast', 31, 1915, č. 10, s. 905.

Výsledkem pak bylo, že návštěvníci po chvíli z výstavy odcházeli, maximálně si pořizovali katalogy, ve kterých si mohli prostudovat vystavené předměty.

Největší zájem vyvolal Husův pomník v Praze, který byl vychvalován při každé možné příležitosti. Jeho základní kámen organizátoři akce položili již šestého července 1903, kdy při slavnostní příležitosti byla radnice na Staroměstském náměstí bohatě vyzdobena „...tisíci a tisíci žárovkami rudé barvy“.¹¹⁹ Při ohlédnutí si ovšem lze povšimnout zdoluhavého procesu, který byl poměrně agresivní jak vůči katolíkům, tak i vůči konzervativním kruhům. Důvodem se staly vášnivé diskuze ve dvou rovinách. V první rovině byla tato forma památky Jana Husa zcela odmítána. V tomto případě lze zmínit katolické přívržence s konzervativci, jako Václava Vladivoje Tomka. Husa sice oceňovali za jeho literární přínos, ale ani tato skutečnost nebyla dostačující k uctění pomníkem. Samozřejmě došlo k oponování ze strany pokrokové části společnosti, kdy například mladočech a evangelík Eduard Grégr argumentoval Mistrovou bezúhonností, kterou potvrdila i samotná římskokatolická církev. Ve skutečnosti se proti vytvoření pomníku tak usilovně bránili, protože celá akce byla často vnímána jako „...protikatolická provokace“.¹²⁰ S tím pak souvisela druhá rovina diskuzí okolo umístění památky. Většina pořadatelů podílející se na záležitosti kolem pomníku se shodla na Staroměstském náměstí. Zde ovšem stál mariánský sloup. Z tohoto důvodu církevně orientovaní představitelé nesouhlasili s vybudováním památníku kněze, který vystupoval proti církvi, hned vedle významné katolické stavby. Protistrana se ovšem bránila, že o událost namířenou proti katolicismu zde nejde. Pro podpoření daného tvrzení se zpočátku proti příliš radikálnímu návrhu postavil i samotný Masaryk, který nechtěl zbytečně provokovat katolické duchovní.

Několik let po dlouhých diskuzích o výběru nejvhodnějšího místa bylo definitivně rozhodnuto o Staroměstském náměstí. V prosinci 1899 pořadatelé vyhlásili konkurz na vytvoření této památky, který vyhrál Ladislav Šaloun.¹²¹ Byl finančně poměrně dost nákladný, ale lidé se snažili dávat peněžní sponzorské dary a tím se sami podílet na vytváření Husovy památky. O celou akci se starali mladočeši a v jeho výroční den šestého července byl slavnostně předán pomník na Staroměstské radnici městu. *Spolek pro postavení Husova pomníku* a další představitelé připomínají:

¹¹⁹GALANDAUER, J.: 6. 7. 1915 - pomník Mistra Jana Husa, s. 76.

¹²⁰Tamtéž, s. 35.

¹²¹Tamtéž, s. 71.

„...chtěli jsme jen ukázat, že pro postavení pomníku Husova v Praze žádné jiné ohledy nás nevedou, nežli úcta k minulosti a přesvědčení, že obecná touha po pomníku Husově v Praze není než povinná oběť...“.¹²² Husův pomník měl totiž představovat jakýsi symbolický vrchol dějin české společnosti. Slávu však provázal i smutek, protože veškerým vyvrcholením snah, přednášek a kulturních akcí, se mělo stát odhalení právě této významné památky. Rok 1915 to ovšem Čechům neumožnil. Bylo to způsobeno nepříjemnostmi jak válečnými, tak i diplomatickými, kdy se Rakousko – Uhersko snažilo čím dál více potlačovat úsilí o národní emancipaci Čechů. Lidé pociťovali smutné okolnosti, které provázely celou událost, a ze všech nastřádaných důvodů zavládlo obrovské zklamání z neuskutečněné světové slavnosti. Namísto toho byl městu pomník odevzdán bez větší slávy, ale „přes zákaz oficiálních oslav jej však Pražané zasypali květinami“.¹²³ Doma sice nemohli Husa v hojně míře oslavit, v cizině však ano. O to se postaral T. G. Masaryk, který 6. července 1915 vystoupil se svým proslovem v Ženevě. Zde mluvil o Husově velikosti a o národním cítění, což bylo následně vnímáno jako „...soukromé vyhlášení války Rakousku...“.¹²⁴

Roku 1916 postupně doznávaly oslavy kolem Mistra Jana Husa. Zejména šlo o oblast literatury, kdy snad nejvýznamnější záležitostí bylo ukončení soutěže České Akademie, kterou pořadatelé vypsalí již roku 1911.¹²⁵ V očích přívrženců katolicismu byla ovšem již dávno uzavřená. Podle nich měl nárok na získání ceny Jan Sedlák, jenže Akademie by jemu údajně cenu jako katolickému biskupovi nikdy nedala, a proto vyhodnocení stále odkládala.¹²⁶ Nebralo se v potaz, že neměl proti sobě dlouho oponenta, se kterým by se jeho práce mohla srovnávat. Dychtivě očekávaný Husův životopis od Jana Sedláka byl katolickými přívrženci považován za jednoznačně nejlepší. Dílo svým podrobným zpracováním vyplnilo téměř po desíti letech jejich představy, ovšem před nekatolicky orientovanými kritiky, jako například liberály, kterým šlo spíše o ideový střet v nazírání na Jana Husa, příliš neobstál. Kniha přinášela „...mnoho nového cenného materiálu, ale obsahovala četné věcné omyly, nedostatečně využívala literatury...“.¹²⁷ Soutěž nakonec vyhrálo dílo Vlastimila

¹²²MASARYK, T. G.: *Jan Hus*, s. 143.

¹²³HRDLIČKA, J.: *Hus a husitství*, s. 93.

¹²⁴GALANDAUER, J.: *6. 7. 1915 - pomník Mistra Jana Husa*, s. 154.

¹²⁵BERAN, Jiří: *Z dějin vědeckého bádání o M. Janu Husovi v letech 1890-1918*. Praha 1965, s. 48.

¹²⁶Spolkové zprávy družstva Vlast. Vlast, 31, 1915, č. 11, s. 986.

¹²⁷BERAN, J.: *Z dějin vědeckého bádání o M. Janu Husovi*, s. 63.

Kybala a Václava Novotného, protože bylo úspěšné „...*nejen svým rozsahem, nýbrž i hloubkou, neboť soustavně zpracovávalo všechnen přístupný materiál o Husovi*“.¹²⁸

Nutno podotknout, že se úsilí na přípravě oslav významného českého kazatele v české společnosti vyplatilo. Velký problém ve finále nepředstavovalo ani to, že byly pojaty skromněji, než na počátku myslitelé podílející se na realizaci oslav zamýšleli. Důležité bylo, že úspěšná jubilejní událost zanechala v lidech hlubší dojem a až po určité době začalo nadšení okolo oslav a postavy Jana Husa opadávat, na celé obrovské snažení kolem pomníku se pomalu zapomínalo, a lidé ho vnímali automaticky a míjeli bez povšimnutí.

¹²⁸BERAN, J.: *Z dějin vědeckého bádání o M. Janu Husovi*, s. 65.

Závěr

Ať už si to katolická společnost chtěla připustit či nikoliv, zůstává faktem, že se za uplynulá staletí musela s Husovými názory určitým způsobem vyrovnat. Mistr byl ve středověku velice oblíbený přinejmenším díky aktuálnosti svého kázání. Není tedy překvapením, že se jeho bojovnost proti nenáviděným církevním poměrům odrazila v oblíbenosti Husovy osoby hned po jeho smrti. Tento stav se postupně prohluboval a přerůstal v symbol dalším generacím bojujícím za něco nového.

Jak velký význam čeští myslitelé přikládali Janu Husovi lze vidět ve vznikajícím zájmu přívrženců katolického i nekatolického tábora v bouřlivém období přelomu 19. a 20. století. Kupříkladu stále více vyzdvihovali jeho snahu posilovat spolupráci lidí, kterou kdysi duchovní tolik zatracovali, a která byla opět v rámci nacionalismu aktuální. Zatímco obhájce katolických zájmů viděl v Husovi nepoddajného kněze, jeho přívrženci ho chápali jako pokrokově smýšlejícího duchovního. Nelze ovšem opomenout, že je těžké se v Husově záležitosti jednoznačně přiklonit k jedné ze stran. Důvodem bylo, že obě části společnosti se až příliš zahrnovaly osobními útoky a někteří přívrženci klasicky přijímaného i pokrokového pojmání Jana Husa nemuseli vždy ve všem podporovat většinový názor tábora, ke kterému se řadili. Jednoduše ani jedna ze stran společnosti nemůže být považována za neomylnou a její pohled na kazatele vnímán jako nejlepší.

Pro pokrokovou část společnosti byl rozhodně nejdůležitější národnostní aspekt. Masaryk, který vyložil Husa zejména z tohoto pokrokářského pohledu, se zdá být občas až příliš neústupný ve svých názorech, kdy odmítá výraznější sklony ke kompromisu s katolíky. V jeho výzvách mu příliš nešlo o skutečně historického Husa, jako spíše o Husův obraz, který je vzorem a určitou výzvou pro český národ. Osobně apelují, právě k opatrnosti ohledně jeho pojetí, kdy je kazatel často promítán do otázky národní svobody a přitom se zapomíná, že náležel stále do středověku. Někteří myslitelé zabývající se osobností Mistra argumentují, že se „...opíral o autoritu rozumu, a tak již nepatřil do středověku, ale do nové doby...“.¹²⁹ Jeho středověký charakter by ovšem neměl být zatracen. Je zřejmé, že se Jan Hus snažil přispět k nápravě situace ve společnosti všemi svými silami a tehdejší modely chápání

¹²⁹KUČERA, Z. - BUTTA, T. - NYTROVÁ, O. (eds.): *Hus a Masaryk*, s. 45.

vylepšovat, ale do takzvané „autority rozumu“ v našem pojetí a měřítku měl jistě ještě rezervy.

Katolický pohled se rozhodně posunul v této problematice k objektivnějšímu vidění osobnosti Husa, ale ne do takové míry, jak by si představoval zbytek společnosti. Už ho nepovažovali za úplného kacíře, ale za rebela stále ano. Tehdejšími myslitelům sympatizujícím s klasickým výkladem Jana Husa se zejména nelíbilo, že je z Husa vytvořena téměř politicky angažovaná osoba. Je tedy nutné si uvědomit, že celkový obraz tehdejšího pojetí působil spíše kriticky k propagandistickému rázu než k samotnému středověkému Husovi. Politické strany samy přiznávaly, že jeho památka má sloužit k nové touze po reformaci, a to i politické.

Ať už byly ohlasy k Husově osobnosti jakékoliv, patří mezi významné myslitele českých dějin a bylo by špatné na jeho oslavy úplně zapomínat. Je jasné, že k národnímu uvědomění přispěl, a tudíž se snahy Masaryka a dalších nekatolických přívrženců zajisté vyplatily. Celkově lze konstatovat, že angažovanost české společnosti v oslavách byla rovněž úspěšná. Nezabránila tomu ani světová válka, kvůli které slavnost nedosáhla zamýšleného rozsahu, ani nejednotnost, protože jednomyslné oslavy zůstaly jen nereálným přáním. Pořadatelé se dokázali během příprav věnovat snad všem směrům, ve kterých mohl být Mistr Jan Hus zachycen. Škoda je snad pouze v tom, že při oslavách myslitelé opomíjeli jeho pravopisný přínos.

Z informací nám vychází, že oslavy měly většinou velmi podobnou strukturu, a to například: vydávání literárních děl a pronášení přednášek či veřejných projevů o Husovi. Je přirozené, že se ve společnosti objevovaly i hlasy, kdy Husovy oslavy v této podobě nebyly zcela přijímány i nekatolickým táborem. Hus byl totiž až přespříliš oslavován jako národní hrdina bojující za svobodu, což mohlo vést mezi obyčejnými lidmi k mylným představám o jeho osobě. Těžší život v době války přispěl k domněnce, že obyčejná společnost v Husovi viděla zástupce něčeho více heroického, ke kterému mohla vzhlížet. A čím dál více si připomínala Husovo heslo: „*Hledej pravdy, slyš pravdu, uč se pravdě, miluj pravdu, prav pravdu, drž pravdu, braň pravdu až do smrti.*“¹³⁰

Podstata Husova sporu zůstává dodnes stejná, ale názory se mění úměrně s tím, jak se objevují nové informace k osobě Jana Husa a katolické církvi. Lze například

¹³⁰Mistr Jan Hus 1415-1915. Praha [1915], s. 3.

zmínit jeho odvolání ke Kristu, které bylo středověkým koncilem považováno za právem nepoznané, a dnes je označováno za revoluční myšlenku. Posun v katolickém vidění osobnosti českého kazatele způsobil rovněž snahy o rehabilitaci Husova případu. Jiří Kejř toto snažení označil jako symbol „...upřímné úcty k němu, ale nereálným přáním. Hus nemůže být rehabilitován a také to nepotřebuje“.¹³¹ Je těžké rozhodnout, zda by rehabilitace byla nutná či nikoliv. Je pravda, že na Husa by se mohlo jako na hrdinu postupně začít zapomínat. Jeho smrt by byla v chápání lidí tímto skutkem ze strany církve odčiněná. Vinit novodobou církev z Husovy smrti jistě žádné výsledky nepřinese, ale v historické paměti národa by vzpomínka na Mistra Jana Husa neměla být vymazána. To samozřejmě automaticky neznamena nutnost vidět Husovu postavu pouze jako mučedníka. Byl to člověk s chybami, který si sám dokázal přitěžovat, proto nelze na římskokatolickou církev pohlížet jako na úplného viníka celé záležitosti.

Je vhodné zmínit, že české snahy o uznání Jana Husa i za hranicemi byly a jsou úspěšné dodnes. Například Bill Higgins uznává Jana Husa i jeho vliv na českou společnost a zastává se jeho velké odvahy při obhajobě své pravdy „...tváří v tvář největšímu církevnímu shromáždění tehdejšího křesťanstva“.¹³²

Na základě probádaných informací mi bylo umožněno vyvodit výše uvedené závěry. K jednotlivým obrazům Mistra Husa jsem v kapitolách přiřadila názory církevních i pokrokových myslitelů přelomu 19. a 20. století a zjistila, jak moc si dokázali oponovat, což se nevyhnutelně odrazilo v neshodách provázejících plánování jeho oslav až do očekávaného roku 1915. Nelze opomenout, že autoři článků prostudovaného pramene jej ve většině případech během příprav na Husovo jubileum hodnotili spíše subjektivně, což ke klidnější situaci rovněž nepřispělo. Z pramene jsem také vybadala údaje o pozměněné podobě a průběhu oslav nebo jsem našla další periodika, zabývající se situací kolem jeho osoby. Na pozadí celé události lze pozorovat, jaké poměry panovaly ve společnosti, která se snažila Mistra jakkoliv využít ve svůj prospěch.

¹³¹KEJŘ, J.: *Jan Hus známý i neznámý*, s. 109.

¹³²HIGGINS, Bill: *Hus drží klíč: Jan Hus hovoří k dnešní České republice*. Jindřichův Hradec 2004, s. 46.

Résumé

Over the centuries, the catholic society had to deal with Hus' opinions. The reason for it was the popularity of the character of Jan Hus, which gradually deepened and grew into a symbol of the future generations struggling for something new. Czech thinkers, both Catholic and non-Catholic camp assign Jan Hus in the turbulent period of the late 19th and 20th centuries great importance. While a defender of Catholic interests saw Hus as the stubborn priest, his supporters saw him as a progressive-minded clergyman. However, in Hus case there cannot be taken any side unequivocally. The reason was that both parts of the society were too included in personal attacks.

The national aspect was certainly the most important thing for the progressive part of society. As for thinkers, like for example Masaryk, it wasn't about truly historic Hus, but rather about Hus' image, which is a model and a specific challenge for the Czech nation.

The Catholic view is decidedly shifted in this area to a better perspective of Hus' personality, but not to the extent as the rest of society would have imagined. They didn't see him as a complete heretic anymore, but still as a rebel. Former adherents of the Catholic interpretation of Jan Hus were particularly displeased that Hus was turned into almost politically engaged person.

Hus' personality belongs to the important thinkers of Czech history and it would be wrong to completely forget his celebrations. World War did not prevent Czech society from being involved in the celebrations, because of which the celebrations didn't achieve their intended scope. During the preparation the organizers have managed to pay attention to almost all specializations, which could Jan Hus be captured. During the celebration thinkers neglected perhaps only his orthography contribution. From the information can be observed that the celebrations were mostly of a similar structure, for example by publishing literary works, delivering lectures or public speeches about Hus.

Hus' essence of the dispute remains the same, but opinions are changing with new information about the person of Jan Hus and the Catholic Church. The shift in the Catholic vision of the Czech preacher's personality also caused the efforts to

rehabilitate Hus' case. It's hard to decide whether the rehabilitation was necessary or not. It is true that we could gradually begin to forget about Hus as a hero.

Finally, it is worth mentioning that the Czech efforts to recognize Jan Hus even abroad have been and still are successful. For example, Bill Higgins acknowledges Jan Hus and also his impact on Czech society and defends his great courage.

Seznam pramenů a literatury

Prameny tištěné

BARÁK, Josef: *Mistr Jan Hus*. Praha 1869.

BARTOŠ, František Michálek: *Po stopách pozůstalosti M. J. Husi*. Praha 1939.

HEJRET, Jan: *Mistr Jan Hus: Posudkové o mučedlníku kostnickém od zrušení jezuitského řádu*. Plzeň 1901.

HORČIČKA, Josef - KREJČÍ, František V.: *Mistr Jan Hus, jeho život a dílo*. Praha [1915].

Hus a husitství: (přípravou k chystaným oslavám r. 1915). Brno [1915?].

KLÍMA, Stanislav: *Život a význam Mistra Jana Husa: vydáno všem věrným Čechům na paměť 500 letého jubilea mučednické smrti*. Praha 1914.

MASARYK, Tomáš Garrigue: *Česká otázka: O naší nynější krizi; Jan Hus*. Praha 1924.

MASARYK, Tomáš Garrigue: *Jan Hus: Naše obrození a naše reformace*. Praha 1991.

Mistr Jan Hus 1415-1915. Praha [1915].

MUSSOLINI, Benito: *Mussoliniho kniha o Janu Husovi, muži pravdy: (výňatky)*. Praha 1937.

PEKAŘ, Josef: *Jan Hus: přednáška proslovená o Husově slavnosti dne 5. července 1902 ve velkém zasedacím sále Staroměstské radnice v Praze*. Praha 1902.

SYCHRAVA, Lev - LINHART, Josef: *6. červenec 1915 a vznik Československé republiky: k 20. výročí Masarykova vystoupení v Curychu a Ženevě ve dnech 4. a 6. července 1915*. Praha 1935.

ŠEVČENKO, Taras Hryhorovyč: *Jan Hus (kacíř)*. Kyjev-Praha 1919.

TYL, Josef Kajetán: *Jan Hus*. Praha 1966.

Časopisy a noviny

Vlast': časopis pro poučení a zábavu, roč. 1910-1911, 1911-1912, 1912-1913, 1913-1914, 1914-1915, 1915-1916. Žižkov u Prahy: Družstvo Vlast' 1884-1938.

Internetové zdroje

Profesor Petr Čornej o Janu Husovi. In:

<http://www.kkdvyskov.cz/2015/06/19/profesor-petr-cornej-o-janu-husovi/> [cit. 1. 3. 2016]

Husitství v zahraniční odborné literatuře. In: <http://husitstvi.cz/clanky/husitstvi-v-zahranicni-odborne-literature/> [cit. 1. 3. 2016]

Literatura

ADÁMEK, Jan et al: *Jan Hus: odvaha myšlenky, odvaha víry, odvaha smrti*. Tábor 2015.

BERAN, Jiří: *Z dějin vědeckého bádání o M. Janu Husovi v letech 1890-1918*. Praha 1965.

ČORNEJ, Petr et al.: *Mistr Jan Hus 1415-2005*. Praha 2005.

DRDA, Miloš - HOLEČEK, František J. - VYBÍRAL, Zdeněk (eds.): *Jan Hus na přelomu tisíciletí: mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia Papežská lateránská universita Řím, 15. - 18. 12. 1999*. Ústí nad Labem 2001.

GALANDAUER, Jan: *6. 7. 1915 - pomník Mistra Jana Husa: český symbol ze žuly a bronzu*. Praha 2008.

HIGGINS, Bill: *Hus drží klíč: Jan Hus hovoří k dnešní České republice*. Jindřichův Hradec 2004.

- HLAVÁČEK, Petr et al.: *O felix Bohemia!: studie k dějinám české reformace*. Praha 2013.
- HRDLIČKA, Jaroslav: *Hus a husitství v díle Vlastimila Kybala*. Brno 1999.
- KANTŮRKOVÁ, Eva: *Jan Hus: příspěvek k národní identitě*. Praha 1991.
- KEJŘ, Jiří: *Husův proces*. Praha 2000.
- KEJŘ, Jiří: *Jan Hus známý i neznámý: (resumé knihy, která nebude napsána)*. Praha 2009.
- KOTYK, Jiří: *Spor o revizi Husova procesu*. Praha 2001.
- KROFTA, Kamil: *Duchovní odkaz husitství*. Praha 1946.
- KROFTA, Kamil: *Mistr Jan Hus*. Praha 1913.
- KUBÍČEK, Adolf: *Mistr Jan Hus: několik slov o jeho významu*. Olomouc 1935.
- KUČERA, Zdeněk - BUTTA, Tomáš - NYTROVÁ, Olga (eds.): *Hus a Masaryk: hledání národní tradice a identity: sborník projevů pronesených na slavnostním setkání u příležitosti 163. výročí narození Tomáše Garrigua Masaryka v budově Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a dalších příspěvků*. Praha 2013.
- NEJEDLÝ, Zdeněk: *Hus a naše doba*. Praha 1952.
- NEJEDLÝ, Zdeněk: *Mistr Jan Hus a jeho pravda*. Praha 1919.
- NEUMANN, Augustin Alois (eds.): *Hus dle nejnovější literatury: opravy a doplňky k Sedlákovu dílu o Husovi*. Praha 1931.
- PEKAŘ, Josef: *O smyslu českých dějin*. Voznice 2013.
- PITTER, Přemysl: *550 let od mučednické smrti Husovy a 50 let od zahájení Masarykova boje za osvobození Čechů a Slováků; A co my dnes?.* Zürich 1965.
- SEDLÁK, Jan: *M. Jan Hus*. Praha 1915.
- SOUKUP, Pavel: *Jan Hus: život a smrt kazatele*. Praha 2015.
- SOUKUPOVÁ, Blanka - NOSKOVÁ, Helena, - BEDNAŘÍK, Petr (eds.): *Paměť - národ - menšiny - marginalizace - identity*. Praha 2013-2014.

SVOBODA, Jiří et al: *Jan Hus: 600 let od smrti*. Praha 2015.

ŠMAHEL, František: *Hranice pravdy*. Praha 1969.

ŠMAHEL, František: *Husův proces v Kostnici*. Praha 1988.

ŠMAHEL, František: *Jan Hus: život a dílo*. Praha 2013.

TUNKA, František: *Jan Hus*. Brno 2004.

Příloha

Mistr Jan Hus (Podřipské muzeum, Roudnice nad Labem)